

MISJONSHØGSKOLEN

JOHANNES AV KORSET:
SJELENS VANDRING TIL FORENING MED
SIN SKAPER

MASTEROPPGAVE I GLOBALE STUDIER
30-MATH

Kirkehistorie

av
Sven Fjelde

Stavanger
Desember 2010

Innhold

KAPITTEL 1 INNLEDNING	1
1.1 TEMA	2
1.2 METODE	2
1.3 KILDER	3
1.4 OPPBYGNING	4
KAPITTEL 2 JOHANNES AV KORSETS VERDEN	5
2.1 FERDINAND & ISABELLA – DET KATOLSKE KONGEPARET	5
2.2 INKVISISJONEN	6
2.3 REFORMASJONEN	6
2.4 UTBYGGING AV SKOLER	8
2.5 KARMELITTORDENEN	9
KAPITTEL 3 JOHANNES AV KORSETS LIV	10
3.1 BARN- OG UNGDOMSTIDEN	10
3.2 REFORMATORISK KAOS	12
3.3 ARRESTASJONEN OG FENGSELSOPPHOLDET	13
3.4 JOHANNES AV KORSETS SISTE LEVE ÅR	14
KAPITTEL 4 ”BEVAR DITT HJERTE FREMFOR ALT DU BEVARER, FOR LIVET GÅR UT FRA DET”	16
4.1 JOHANNES OG DEN HELLIGE SKRIFT	16
4.2 SJELENS OPPBYGNING	18
4.3 UTFORDRINGER FOR NYBEGYNNERE PÅ DEN ÅNDELIGE VEIEN	26
KAPITTEL 5 SJELENS MØRKE NATT	32
5.1 SANSENEs AKTIVE NATT	34
5.2 SANSENEs PASSIVE NATT	37
5.3 ÅNDENS AKTIVE NATT	38
5.3.1 Fra meditasjon til kontemplasjon	42
5.3.2 De tre tegn	45
5.3.3 Syner og åpenbaringer	46
5.4 ÅNDENS PASSIVE NATT	49
5.4.1 Minnet	52
5.4.2 Viljen	54
KAPITTEL 6 Å LEVE UT FRA ET ANNET SENTRUM	58
KAPITTEL 7 OPPSUMMERING	61
KILDER	65
APPENDIKS	68
THE DARK NIGHT OF THE SOUL	68

Kapittel 1

Innledning

I denne oppgaven ønsker jeg å sette søkelyset på Johannes av Korsets' spiritualitet. Han levde i Spania på 1500- tallet, og var en del av karmelittordenen. I 1726 ble han kåret til helgen av pave Benedict XIII, 200 år senere i 1926, ble han også tildelt tittelen kirkelærer i den katolske kirke, og omtales ofte som *Doctor mysticus*.

Johannes av Korset står sentralt innenfor læren om den kristne mystikk, og tilhører skolen beskrevet som erfarings dionysisme. Dionysius Areopagitten regnes som en av kirkefedrene og dateres til det 6. århundret. I følge ham var det ikke å formidle informasjon om Gud som var teologens oppgave, men å veilede inn til et liv med Gud. I den nye måten å argumentere på innenfor de teologiske kretsene som vokste frem i det 12 og 13 århundre, stod hans forståelse sentralt.

Hos Dionysius fant man en form for skriving som åpnet opp for å kombinere intellekt og erfaring. Den mystiske foreningen med Gud innenfor Dionysius' mystikk, ble nå forstått som å skje gjennom kjærlighet, erfaring og hengivenhet, og ikke gjennom intellekt. Det er en slik forståelse og tolkning av Dionysius' tekster som ligger til grunn for det som ble kalt *theologia mystica*.¹ Dette er den tradisjon Johannes av Korset trer inn i, og som han videreutvikler. Han skriver selv i prologen til sitt verk *Åndelig sang*:

Selv om det forekommer at en del ting følger skolastisk teologi når det gjelder sjelens indre omgang med Gud, håper jeg at det ikke er forgyeves når det iblant også blir sagt noe fra et rent åndelig ståsted. For selv om De, ærede Mor, mangler øvelse i den skolastiske teologien, der man kan få hjelp til å forstå de guddommelige sannheter, så mangler De ikke erfaring fra den mystiske teologien, som man får kunnskap om gjennom kjærlighet, den kjærlighet som ikke bare lærer oss sannheten, men også lar oss få smake den.²

Jeg ble først kjent med Johannes av Korset gjennom boken til Erling Rimehaug;

Tørsten gir lys. Her fikk jeg innblikk i en spiritualitet som fanget min interesse.

¹ Peter Tyler, *St. John of the Cross* (London and New York: Continuum, 2010) 59-61 & Peter Halldorf, *21 Kirkefedre: Historien om hvordan kristendommen ble utformet* (Oslo: Luther Forlag, 2001) 214

² Johannes av Korset, *Åndelig sang*, oversatt av Wiik, Frøydis og Karmelittnonnene i Tromsø og Karmelittene i Norraby (red.), (Tromsø og Bergen: Efrem Forlag, 2008) 36

Johannes av Korset er ikke bare en stor mystiker, men også en sjelesørger. Hans lengsel og mål er sjelens forening med Gud, dette går igjen som en rød tråd gjennom hans verker. I følge Johannes av Korset kan ikke sjelen forholde seg statisk, den må enten bevege seg i retning av Gud, eller i retning av det skapte.

1.1 Tema

I oppgaven ønsker jeg å undersøke nærmere Johannes av Korsets beskrivelse av sjelens vandring til en forening med Gud gjennom det han beskriver som sjelens mørke natt. Dette vil jeg blant annet gjøre ved å stille følgende spørsmål: Hadde Bibelen en sentral rolle i Johannes' mystikk? Hva vil det si å befinne seg i tilstanden Johannes av Korset beskriver som sjelens mørke natt? Natten sjelen vandrer gjennom deler han opp i sansenes aktive og passive natt, samt Åndens aktive og passive natt. På hvilken måte handler mennesket i denne natten, og på hvilken måte handler Gud? Johannes introduserer oss også for noe han omtaler som troens hemmelige stige. Hva vil det si å befinne seg på denne stigen? Samt hvilke hindringer står i veien for sjelen i å nå sitt mål, enhet med Skaperen?

Som overskrift for oppgaven har jeg valgt: *Johannes av Korset: Sjelens vandring til forening med sin skaper.*

1.2 Metode

Opgaven baserer seg på en person og hans lære, og blir dermed et studie av en av kirkens store tenkere. Problemet med en slik fremgangsmåte er at en fort kan miste av synet de store linjene. Som Herrera skriver: "No life can be understood in a vacuum. Individuals are known only in relation to their backgrounds."³

Skal en forstå en persons tanker, må en se dem i sammenheng med sin samtid, og de historiske, sosiologiske og religiøse faktorer som er med å forme enkeltindividet.

James E. Bradley og Richard A. Muller skriver :

*The location of meaning lies in the interaction of ideas, in a particular period as understood by particular individuals, but always as contributory to the larger development.*⁴

³ R. A. Herrera, *Silent Music: The Life, Work and Thought of St. John of the Cross* (Grand Rapids, Michigan & Cambridge, U.K.: William B. Eerdmans Publishing Company, 2004) 19

⁴ James E. Bradley & Richard A. Muller, *Church History: An Introduction to Research, Reference Works and Methods* (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1995) 32

Ved å drive historiestudie møter vi også på problemet Carl Becker beskriver som ”specious present”. Å studere historie ut fra et nøytralt ståsted er umulig. Vi er selv produkter av historien vi studerer, og vår måte å drive forskning på er formet av tidligere historie. Fortiden er ikke så konkret som vi ofte liker å tenke, og historiske dokumenter fungerer mer som spor som forskeren prøver å identifisere for å beskrive en historisk hendelse, enn som en hendelse i seg selv.⁵ Kildene våre er med andre ord sporene vi går etter for å prøve å beskrive fortiden, i dette hensende en av kirkens store lærere. Oppgaven vil ta utgangspunkt i Johannes av Korset sine egne tekster, og vil være et deskriptivt studium der jeg gjennom å studere tekstene vil prøve gi en beskrivelse av hans lære. Dette vil foregå i dialog med sekundærlitteraturen fra forskningen gjort på Johannes av Korset. Spørsmålet om objektivitet vil også dukke opp i møte med disse tekstene, det å ikke legge noe inn i tekstene som ikke er der. Målsettingen om størst mulig historisk objektivitet må ikke forstås som ikke å engasjere seg i materialet, den oppnås gjennom en metodisk fremgangsmåte og kontroll av informasjonen en har samlet inn, og gjennom dialog med andres materiale der det foreligger.⁶

1.3 Kilder

Hovedkildene for denne oppgaven er hovedsaklig engelske oversettelser av Johannes av Korset sine egne tekster, samt en norsk oversettelse av hans skrift *Åndelig sang*. De engelske oversettelsene inneholder blant annet: *The Dark Night of the Soul*, *Ascent of Mount Carmel* og *The Living Flame of Love*. De fire overnevnte titlene blir alle regnet som hans mest sentrale verk og ble skrevet i perioden 1582-1587. Verket *Åndelig sang* var først ferdig i 1584, men ble senere revidert for ny publisering i 1585-86. Verket *Ascent of Mount Carmel* var i utgangspunktet tenkt som en kommentar til *The Dark Night of the Soul* og ble egentlig påbegynt før 1582. Han fikk aldri fullført verket, og det har blitt stående som et uferdig, men selvstendig verk. Talen om den aktive renselse var et sentralt tema for ham i denne perioden. Han la til side *Ascent of Mount Carmel*, og begynte å tolke og skrive kommentarer til diktet *The Dark Night of The Soul* i perioden 1583-85, nå med utgangspunkt i den passive renselsen. Heller ikke dette verket fikk han avsluttet. Det siste av de fire verkene,

⁵ Bradley & Muller, *Church History*, 37

⁶ Bradley & Muller, *Church History*, 49

The Living Flame of Love, ble til i perioden 1585-87. Verket gikk også gjennom en liten revisjon i løpet av hans siste leveår.

Forfatterskapet hadde ikke hovedprioritet i Johannes av Korsets liv. Man har likevel, i tillegg til de overnevnte tekstene også noen skrifter fra tiden i Andalusia 1578-82, hovedsaklig rettet til hans munk og nonner, samt noen brev fra den siste tiden av hans liv.⁷ Verkene *Ascent of Mount Carmel* og *The Dark Night of the Soul* med deres beskrivelser av den mørke natten, vil utgjøre de viktigste kildene i denne oppgaven.

1.4 Oppbygning

For å få en best mulig forståelse av Johannes av Korset sin lære, vil jeg først gi en beskrivelse av hans samtid. Deretter retter jeg fokuset på hans liv. Opplevelser og erfaringer former mennesker. Derfor er det både interessant og nødvendig å undersøke hendelser som gjorde Johannes av Korset til den store mystikeren og sjelesørgeren han ble. Til sist vil jeg ta for meg det som vil være hoveddelen i oppgaven, og som tar for seg temaet sjelens vandring mot Gud. Denne delen blir å finne i kapitlene 4-6. Jeg vil først vise til hvordan skriften stod sentralt i Johannes' lære. Deretter vil jeg forsøke å gi en forståelse av sjelens oppbygning innenfor Johannes' tenkning. Videre vil jeg beskrive de fallgrøfter Johannes advarer mot for den åndelig søkende. Kapittel 5 vil fokusere på selve natten. Her vil jeg ta for meg de ulike etappene innenfor den aktive og passive delen av natten, og hvordan de forholder seg til hverandre. Det siste kapittelet vil fokusere på foreningen mellom Gud og sjelen, og hvordan denne relasjonen forholder seg.

⁷ Larkin, Ernest E., "General Introduction," I *John of the Cross: Selected Writings* (ed. Kieran Kavanaugh; Paulist Press; New Jersey, 1987) 38

Kapittel 2

Johannes av Korsets verden

2.1 Ferdinand & Isabella – det katolske kongeparet

Tiden Johannes av Korset levde i blir ofte beskrevet som en del av Spanias gullalder, *Siglo de Oro*, og omfatter 1500- tallet og store deler av 1600- tallet.

Sentrale skikkelser i oppbygningen av Spanias storhetstid er Isabella I av Castilla og Ferdinand II av Aragón, som giftet seg året 1469. Ekteparet blir ofte omtalt som det katolske kongeparet. Gjennom ekteskapsinngåelsen mellom de to, ble også de to rikene Castile og Aragón slått sammen, en sammenslåing som markerte fødselen av det moderne Spania. Av viktige hendelser fra deres tid i maktstolen er blant annet seieren i slaget ved Granada i 1492. Dette var et område som i 700 år hadde vært okkupert av maurerne, en muslimsk befolkningsgruppe. Kongeparet samlet også sammen en splittet nasjon og folk til et storrike, og grunnla det spanske kongedømme.⁸ Under Isabellas regjeringstid vokste også Medina del Campo opp til å bli en stor handelsby. Opprinnelig var den grunnlagt som en forsvarsby for de kristne bosetterne mot muslimene på 13-1400- tallet, men i løpet av 1500- tallet vokste byen til å bli et stort handelssenter. Teófanés Egido skriver:

*Medina became a kind of commodities exchange that received the traffic coming from Seville, with its American "treasures".*⁹

Varene som ble utvekslet i Medina fortsatte veien til markeder i Antwerpen, Tyskland, Italia og da fremfor alt Genoa.¹⁰ Oppdagelsen av den nye verden la mye av grunnlaget for Spanias posisjon som stormakt, med deres nyvunne kolonier over hele kloden. Det er i denne perioden at en mann som Christopher Columbus trer frem. Drevet av en messiansk entusiasme, som inkluderte hele folket fra aristokratiet til massene, dro Columbus ut på sine ekspedisjoner. Erobringen av Afrika ved begynnelsen av det 16. århundre bygget opp en forventning om at et korstog som skulle gjenerobre det hellige land var under forberedelse. I følge Herrera var ikke

⁸ Olaug Berdal, "Efterord: Spania på Teresas tid," i St. Teresa av Avila, *Boken om mitt liv* (red. Olaug Berdal; Aschehoug, 2003) 358 & Herrera, *Silent Music*, 21

⁹ Teófanés Egido, "Time, Space, Persons," i *The Life, Times, and Teaching of St. John of the Cross: God Speaks in the Night* (ed. Silvano Giordano, tr. Kieran Kavanaugh; ICS Publications; Washington D.C., 2000) 54

¹⁰ Egido, *The Life, Times, and Teaching of St. John of the Cross*, 54

Columbus' store mål å nå Cathay, men frigjøringen av Jerusalem, og omvendelse for hele verden.¹¹ Samtidig med økt politisk makt, blomstret også det kulturelle og åndelige livet i landet.¹²

2.2 Inkvisisjonen

Etableringen av inkvisisjonen i 1478 står som en sentral hendelse fra Ferdinand og Isabellas tid med makten. Inkvisisjonen var blant annet et resultat av opprøret i 1391, som fostret en stor gruppe hissige konvertitter, også kalt ny kristne eller *conversos*.¹³ Denne gruppen inneholdt en stor skare jøder og maurere som hadde konvertert til den katolske tro, og som ble betraktet med høy mistenksomhet. Kravet om "rent blod" (*limpieza de sangre*) vokste seg sterk, og er blitt beskrevet som en "nasjonal nevrose". Angiveri var vanlig, noe som var med å skape en usikker tilværelse for mange. Den minste mistanke om en persons avstamning av jødisk eller muslimsk ætt, resulterte ofte i utelukkelse fra visse stillinger og embeter, og var forbundet med skam.¹⁴

Målet med inkvisisjonen var at den ville være med å samle nasjonen, og den ville stå som en garanti for en ortodoks religiøsitet. Samtidig ville inkvisisjonen holde kontrollørene fra Roma på avstand, og svekke spenningen mellom lekmenn og presteskap.¹⁵

2.3 Reformasjonen

Johannes levde i det som blir beskrevet som andre halvdel av Spanias storhetstid. I denne perioden var det Philip II som satt med makten. Det var en tid med stor lengsel etter åndelig fornying. Dette var synlig i alle sosiale lag, fra lekfolk til geistlige. De ledende temaene i den åndelige søken som bredte seg utover landet var bønn, memorering, evangelisering, riter og seremonier, askese og mystikk.¹⁶

Ved Ferdinands og Isabellas tiltreden til tronen i siste halvdel av 1400- tallet, befant presteskapet seg i en elendig forfatning. Representanter fra presteskapet fremmet nå et forslag overfor sine nye monarker der de krevde en nøye behandling av tingenes tilstand, hvor de blant annet forlangte harde og tydelige forhandlinger med en pavemakt som ofte opptrådte som vaklende. Gjennom forhandlingene sikret de

¹¹ Herrera, *Silent Music*, 26

¹² Berdal, *Boken om mitt liv*, 358

¹³ Herrera, *Silent Music*, 23

¹⁴ Berdal, *Boken om mitt liv*, 359

¹⁵ E. Allison Peers, *The Mystics of Spain*, (London: George Allen & Unwin LTD, 1951) 28

¹⁶ Luis Ojeda, "Spain in the Sixteenth Century," i *The Life, Times, and Teaching of St. John of the Cross: God Speaks in the Night* (ed. Silvano Giordano, tr. Kieran Kavanaugh; ICS Publications; Washington D.C., 2000) 28

kongelige seg kontroll over de kirkelige stillinger. Samtidig fikk de overtalt biskopene til å bli værende i sine bispedømmer, og til å styre over teologiske, og om nødvendig politiske spørsmål. I denne perioden startet en reformasjonsbevegelse i mange kloster. Under Kardinal Cisneros skjøt denne reformasjonen fart. Cisneros er en sentral person i Spanias historie, han blir blant annet omtalt som den største beskytter av spansk kultur i moderne tid. Cisneros revolusjonerte skolesystemet i Spania. Universitet i Salamanca var i denne perioden det ledende universitet når det gjaldt undervisningen i det kopernikanske system til resten av verden.¹⁷

Cisneros som var en fransiskansk erkebiskop, er også sentral innenfor reformasjonen av de religiøse ordenene. En bølge gikk gjennom deler av Europa, der en ønsket å føre klostrene tilbake til sine røtter. Dette gjaldt også for Spania. En ville vekk fra luksusen klostrene hadde opparbeidet seg, og tilbake til det enkle utgangspunktet de hadde startet ut fra.¹⁸ Inspirert av Cisneros reform innenfor fransiskanerne startet Teresa av Avila sin reformasjon innenfor karmelittordenen, med fokus på indre-, eller mental bønn. Det vokste nå frem to grupperinger innenfor de religiøse ordenene. Den ene var de spirituelle (*espirituales*), som fulgte i Cisneros fotspor, og som Teresa var en del av. Den andre var de lærde (*letrados*). Den sistnevnte gruppen fremholdt at kvinner skulle holde seg til muntlig bønn, og benytte seg av godkjente ord og former for praksis. De lærde mente også at kvinner skulle holde seg til en aktiv form for spiritualitet, i motsetning til passiv memorering fremfor Gud, som de mente kunne lede en bort Gud og inn i djevlesk bedrageri. Lederne for inkvisisjonen, og de som favoriserte reformen fra konsilet i Trient støttet de lærde.¹⁹ Inkvisisjonen, som i utgangspunktet var rettet mot jødene og maurerne innenfor den kristne sfæren, snudde seg nå i økende grad mot alt som ble oppfattet som suspekt kristendom. *Conversos*, som var konverterte jøder og lutheranere, samt de opplyste (illuminati), ble nå hovedofrene for inkvisisjonen. Forfølgelsen nådde sitt høydepunkt i Johannes' levetid.²⁰

¹⁷ Herrera, *Silent Music*, 24-25

¹⁸ Alastair Hamilton, *Heresy and Mysticism in Sixteenth- Century Spain: The Alumbrados* (Toronto & Buffalo: University of Toronto Press, 1992) 10-11

¹⁹ Konsilet i Trient var det 15- århundres' økumeniske konsil. De fremmed fordømming av hva de oppfattet som protestantisk vranglære, og definerte en kristen lære basert på skrift og tradisjon. (Catholic Encyclopedia: <http://www.newadvent.org/cathen/15030c.htm> 24.11.2010)

²⁰ Edward Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila: Mystical Knowing and Selfhood* (New York: The Crossroad Publishing Company, 2002) 62-63

2.4 Utbygging av skoler

I løpet av det 16. århundret økte antall universiteter fra 11 til 32. Man så også en fremvekst av teologiske fakulteter fra 10 i 1530 til 23 i 1568.²¹ På barnenivå var skoletilbudet lite, og var helst å finne i byene. Undervisningen bestod for det meste i lesing, skriving og helt elementær aritmetikk. De fattige hadde stort sett ikke råd til å betale kostnadene for å gi barnet skolegang, noe som førte til en stor mengde analfabeter. Myndighetene så med bekymring på situasjonen, og fryktet for økt kriminalitet blant unge, og for samfunnets sikkerhet. I et skriv fra 1548 står det:

*For it is certain, that by finding help for these lost children, robberies and serious and enormous crimes will be prevented. If these children are left to go free without a guide, such crimes will increase.*²²

Å få så mange som de kunne klare av fattige, foreldreløse og bortglemte barn inn i skolevesenet ble derfor en prioritet. Det ble derfor etablert institusjoner kalt doktrineskoler, eller katekismeskoler i Seville, Valladolid, Toledo og Medina del Campo. Skolene ble styrt av prester, og finansiert og kontrollert av byen, samt givere fra byen skolen befant seg i. Elevene som ble tatt inn i systemet, skulle forberede seg på å en fremtidig jobb. De fleste familier valgte å sende barna sine til en av disse skolene hvor de kunne få en læringskontrakt, og lære nødvendige ferdigheter for å komme ut i arbeidslivet.²³

Studiet som skulle lede opp til en universitetsutdanning, var det hovedsaklig de innenfor aristokratiet, eller de som ønsket seg en stilling innenfor kirken, som hadde råd til å betale, og som benyttet seg av. Undervisningen forgikk blant annet gjennom å skaffe seg en privat huslærer. Disse lærerne underviste barna i grammatikk og latin. Spania opplevde også en økning av Jesuittskoler på 1500- tallet. Ved disse skolene utdannet de folk fra egne rekker og elever fra middelklassen, samt noen som ble tilbudt plass gjennom veldedighet. De ble sett på som gode skolealternativer før universitet. Jesuittordenen opprettet blant annet en grammatikkskole i Medina.²⁴ Johannes kom gjennom sin oppvekst i kontakt med de ulike overnevnte institusjonene. Vi vil komme nærmere inn på det i kapittelet om Johannes av Korsets liv.

²¹ Ojeda i *The Life, Times, and Teaching of St. John of the Cross*, 28

²² Egido i *The Life, Times, and Teaching of St. John of the Cross*, 54

²³ Egido i *The Life, Times, and Teaching of St. John of the Cross*, 54-55

²⁴ Egido i *The Life, Times, and Teaching of St. John of the Cross*, 55

2.5 Karmelittordenen

Ordenen har sine røtter tilbake til 1100- tallet og fjellene rundt Karmelfjellet. En vet ikke så mye om selve opprinnelsen til komuniteten, som bestod av en liten gruppe latinske eneboere som hadde samlet seg i fjellkjeden ikke langt fra byen Haifa. Gruppen som her var samlet bestod verken av prester eller munk, de hadde ingen form for regler eller troskapsløfter. Området de hadde slått seg ned var like ved et sted der vannet vellet frem, og som ble omtalt som *Elias' kilde*. Her levde de som eneboere, og hengav seg til bønn og askese. En finner gruppen først omtalt i et dokument skrevet av Albert, patriark av Jerusalem i perioden 1206-1214. Her fremmes det blant annet et forslag om å velge ut en abbed blant dem, som resten skal adlyde. Eneboernes liv var preget av et ønske om åndelig vekst, vakt mot fristelser og angrep fra djevelen, og en form for fellesskap der de delte sine eiendeler.²⁵

Økt press fra muslimer gjorde det farlig for de latinske eneboerne å oppholde seg i Palestina. Dette førte til at noen forlot stedet og vendte hjem til sitt opprinnelige hjemsted, mens andre flyttet til nye områder i Europa. I 1238 finner man grupperinger spredt til steder som Frontaine på Kypros, Messina i Sicily, Les Aygalades i Frankrike, samt Aylesford og Hulne i England. I Europa kom de i kontakt med dominikanere og fransiskanere, grupperinger som søkte å finne måter de kunne undervise og veilede troende på, oppgaver som opp til da var forbeholdt biskoper, prester og diakoner.²⁶ Karmelittenes inntreden i Spania fant sted en gang mellom 1260-1270, og i løpet av 1300- tallet var ordenen veletablert i kongedømmet Aragón. Den spredte seg videre til Castile og etablerte seg blant annet i Toledo og Avila. Antallet karmelittus ved Johannes inntredelese i karmelittordenen var lavt.²⁷

²⁵ Silvano Giordano, "The Carmelite Order: A Brief History, From 1200 to 1562," i *The Life, Times, and Teaching of St. John of the Cross: God Speaks in the Night* (ed. Silvano Giordano, tr. Kieran Kavanaugh; ICS Publications; Washington D.C., 2000) 57-58

²⁶ Giordano, *The Life, Times, and Teaching of St. John of the Cross*, 58-59

²⁷ P. Balbino Velasco, "The Order of Carmel in Spain," i *The Life, Times, and Teaching of St. John of the Cross: God Speaks in the Night* (ed. Silvano Giordano, tr. Kieran Kavanaugh; ICS Publications; Washington D.C., 2000) 60

Kapittel 3

Johannes av Korsets liv

3.1 Barn- og ungdomstiden

Juan De Yepe y Álvarez, Johannes opprinnelige navn, ble født en gang i løpet av 1542, i en liten by kalt Fontiveros, plassert mellom Avila og Salamanca. Hans far, Gonzalo de Yepes, tilhørte en rik familie fra Toledo med *converso* eller ny kristne aner. Familien gjorde det stort innenfor silkeindustrien. På en av sine foretningsreiser stoppet Gonzalo i Fontiveros. Her traff han Catalina Alvarez, som var av fattige kår, og som arbeidet som syerske. De giftet seg i 1529, og bosatte seg i Castilla. Her fikk de tre sønner, hvorav Johannes var den yngste. Foreldrene til Gonzalo mislikte forholdet mellom Gonzalo og Catalina, og ville ikke lenger kjennes ved ham. Vanlig forståelse har vært at det skyltes at han kom fra en velstående familie, mens hun var av fattige kår. Blant forskere i dag spekuleres det på om Catalina hadde muslimske slektsbånd. Catalina var fra et område i Castille kalt La Morna hvor det enda var et visst antall muslimske beboere, såkalte maurere som var gjenværende muslimer etter nederlaget i Granada 1492. Dette forholdet gjør at enkelte forskere fremholder det som sannsynlig at det ikke bare var Catalinas økonomiske situasjon som gjorde at Gonzalos familie reagerte som de gjorde, men også hennes mulige muslimske slektsbånd.²⁸

Da Johannes var ca. tre år gammel, døde faren. Catalina reiste da til Gonzalos familie i Toledo, og området rundt i håp om hjelp til å forsørge ungene, men hun ble igjen avvist. Johannes vokste opp i ekstrem fattigdom. Da han var ni år gammel flyttet familien til Medina del Campo,²⁹ en by som da var kjent for stor handel og et travelt marked.³⁰ Her håpte Catalina at hun skulle kunne oppdra barna sine. Johannes ble i Medina skrevet inn som elev ved en av de nyoppretta doktrineskolene. Målgruppen for skolen var barn fra vanskeligstilt bakgrunn, og da spesielt foreldreløse barn. Programmet skulle hjelpe og gi barna praktiske ferdigheter til senere i livet. Her fikk han og de andre barna opplæring i de sentrale kristne læresetningene, samt opplæring i ulike typer håndverksarbeid som tømmerarbeid,

²⁸ Tyler, *St. John of the Cross*, 14

²⁹ Tyler, *St. John of the Cross*, 14

³⁰ Kieran Kavanaugh, *John of the Cross: Doctor of light and love* (New York: The Crossroad Publishing Company, 1999) 40

skredderarbeid, muring og maling.³¹ Johannes måtte også tjenestegjøre i kirken La Magdalena, som var tilknyttet et nonnekloster. Gjennom sin tjeneste i kirken ble han oppdaget av Don Alonso Alvarez, som drev et veldedighets sykehus.³² På denne måten skaffet han seg en inntekt slik at han kunne betale for seg.³³ Sytten år gammel startet han å jobbe på sykehuset. Pasientgruppen bestod blant annet av folk smittet med syphilis. Mange av pasientene hadde pådratt seg sykdommen gjennom ekspedisjoner til den nye verden. Don Alonso syntes godt om Johannes, og tok ham inn under sine vinger og ble en slags mentor og farsfigur for ham. Han oppmuntret Johannes til å studere på det nyetablerte Jesuittfakultetet i Medina. Johannes studerte her i perioden 1559-1563. Her fikk han undervisning i emner som metafysikk, retorikk, grammatikk og gresk, latinsk og spansk litteratur. Undervisningen var av høy kvalitet og blant lærerne fant man noen av de fremste og meste lærde innenfor sitt område. Don Alonso ønsket at Johannes skulle bli ordinert, slik at han kunne fungere som kapellan på sykehuset, og han mer eller mindre betalte ham for å studere på Universitet i Salamanca. Men før han startet utdannelsen, ble han en del av karmelittklosteret av Santa Ana i Medina.³⁴ Han tiltrådte ordenen i 1563 i en alder av 21 år, og avla sitt løfte året etter, samtidig som han tok navnet Juan de Santo Matia. I løpet av sitt år som novise ved klosteret lærte Johannes om ordenens tradisjon og spiritualitet.³⁵ Han startet opp studier ved Universitet i Salamanca 6. januar 1565, et universitet som i middelalderen var en av de fire store sammen med Oxford, Bologna og Paris. Samtidig som han startet studiet, ble han en del av karmelittfakultetet av San Andrés i Salamanca. Også her fikk han grundig undervisning innenfor emner som filosofi og teologi. Han gjorde blant annet et studie av Thomas Aquinas, samt fordypet seg i emnet *theologia mystica*. I 1567 ble han ordinert til prest. Han hadde nå utviklet en kjærlighet for et liv i ensomhet, stillhet og askese, og vurderte sterkt å bli en del av Carthusianerne, som ble betraktet som den mest asketiske ordenen. Han flyttet tilbake til Medina og kom her i kontakt med Teresa av Avila. Hun var da 52 år gammel, og hadde nettopp etablert sitt første kloster i Avila, og arbeidet nå for å få etablert ett i Medina. De fant fort tonen og Teresa overtalte Johannes til å bli en del av den skoløse grenen av karmelittordenen, og arbeide for en reform innenifra

³¹ Tyler, *St. John of the Cross*, 15

³² Kavanaugh, *John of the Cross*, 40

³³ Egido i *The Life, Times, and Teaching of St. John of the Cross*, 56

³⁴ Tyler, *St. John of the Cross*, 16

³⁵ Kavanaugh, *John of the Cross*, 41

ordenen. Han startet sammen med tre andre det første mannlige fellesskapet innenfor karmelittreformasjonen i Duruelo, i nærheten av Avila. Den 28. november 1568 avla de sin ed, hvor Johannes også tok navnet Fray Juan de la Cruz, broder Johannes av Korset. To år senere flyttet han sammen med brødrene, som tilhørte fellesskapet i Duruelo, til Mancera de Abajo i Salamanca. Reformen innenfor karmelittordenen skjøt fart, og rekrutterte stadig nye. I 1571 forlot Johannes klosteret i Mancera og ble rektor på et nyetablert fakultet i universitetsbyen Alcalá de Henares. Fakultetet var drevet av den skoløse delen av karmelittordenen.

Året etter tok han på seg en ny oppgave som vicar og skriftefar for nonnene i karmelittklosteret av Inkarnasjonen i Ávila, hvor Teresa var prioress.³⁶ Her ble han i fem år, helt til han mot sin vilje ble flyttet. Disse årene, med et nært samarbeid mellom Teresa og Johannes, er sentrale når det kommer til utformingen av den karmelittiske mystikken.³⁷ Gjennom sin relasjon til Teresa og deltakelse i hennes arbeid, viste Johannes at også han tilhørte gruppen omtalt som de spirituelle. Deres bidrag inn i den åndelige debatten opplevdes av den spanske kirken både som positivt og negativt. Gjennom å være en del av den politiske reformen inspirert av Cisneros ble de sett på med positive øyne. Samtidig, gjennom deres ønske om å lære munkene og nonnene opp i ”mental” bønn og søken inn i den høyestes enhet, ble de stående igjen som ledere for en motstrømning mot en skjerpet kontroll av åndelige skrifter i den siste delen av århundret. Noe som igjen ble sett på med negative øyne.³⁸

3.2 Reformatorisk kaos

Johannes stod som nevnt sammen med Teresa i førersetet for en reformasjon innenfor karmelittordenen, et initiativ ikke alle mente var positivt. Men skal en forstå arrestasjonen og fengslingen av Johannes, må det ses i lys av en større sammenheng. Konflikten dreide seg både om et autoritetsspørsmål innenfor ordenen og kirken, og om forholdet mellom kirke og stat. Gjennom aktiv støtte fra Ferdinand og Isabella og kardinal Cisneros hadde mange ordener i Spania på slutten av 1400- tallet, og begynnelsen av 1500- tallet, vært gjennom en reformasjon. Dette gjaldt ikke ordener som mercedarians, trinitarians og karmelittene. I perioden 1486-1523 hadde den

³⁶ Vicar kommer av det latinske ordet *vicarius*, som kan oversettes med ”i steden for”. Er en lokal representant for kirkens jurisdiksjon. (Catholic Encyclopedia: <http://www.newadvent.org/cathen/15401a.htm>, 30.11.2010)

³⁷ Tyler, *St. John of the Cross*, 15-18 & Colin Thompson, *St. John of the Cross: Songs in the Night* (London: SPCK, re-issued 2008) 44-45

³⁸ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 64-65

spanske tronen skaffet seg rett fra Roma til å utnevne biskoper. Philip II mente dette spørsmålet nå var under kongelig autoritet, og startet i 1560 en kampanje for å reformere de tre overnevnte ordenene.³⁹ Han så på den store splittelsen i kirken som et resultat av en slakk holdning blant de ulike ordenene. For ham var spørsmålet om Spanias enhet avhengig av religiøs enhet. Hans ønske om reform av de religiøse ordenene var en del av hans plan om å holde Spania sammen, og fremme rikets vekst.⁴⁰ Philip II handlet ut fra et politisk ståsted. Religiøse ordener var internasjonale og både generaler og ledere kunne være av utenlandsk nasjonalitet. Så for Philip II dreide det seg hovedsaklig om å holde internasjonal innblanding borte fra nasjonale saker. Han møtte motstand både fra Roma, og fra de ulike ordenene. Etter en lang kamp gikk han med på å skrive under på Trient konsilets' dekret 12. juli 1564. Avtalen støttet en generalreform utført av hierarkiet innenfor hver orden, og tillot karmelitt general Rubeo å besøke alle de spanske husene. Ved pave Pius IV død så Philip nå en mulighet til å nå sitt mål. Den nye paven Pius V var mer vennligstilt overfor den spanske tronen, og april 1566 var målet nådd. En fikk nå gjennomført en reform under den spanske tronen. Dette førte til et krasj av reformer, med både en kongelig og en pavelig i fremmarsj. Samtidig var det også splittelse og mistenksomhet fra enkelte brødre overfor reformen Teresa og Johannes hadde startet. Alt dette spiller inn i det større bildet som førte til arrestasjonen og fengslingen av Johannes.⁴¹

3.3 Arrestasjonen og fengselsoppholdet

Johannes og hans kompanjong Fray Germán de Santo Matías fortsatte som skriftefedre, og med å bo like ved karmelittklosteret av Inkarnasjonen i Ávila. Allerede i 1576 hadde de opplevd å bli flyttet fra huset de bodde i og tatt til fange i Medina. Begrunnelsen var at skoløse brødre ikke kunne fungere som skriftefedre for uskodde nonner. Likevel kom natten 2.-3. desember 1577 brått på dem. Igjen ble begge to arrestert, denne gang ble de ført til de skodde sitt kloster i Ávila. Arrestasjonen er mer å forstå som en lederskapskonflikt enn en aggresjonshandling. Johannes ble plassert i et lite mørkt rom som fra før ble brukt som toalett til gjesterommet like ved. Av mat fikk han brød og vann, samt sardiner fire dager i uken. Han fikk ikke skifte klær, og ble en gang i uken tatt ut for å bli slått med en

³⁹ Thompson, *St. John of the Cross*, 45

⁴⁰ Kavanaugh, *John of the Cross*, 43-44

⁴¹ Thompson, *St. John of the Cross*, 45-46

stokk og irttesatt av fellesskapet som bodde i huset for sin rebelske stahet. Han beskriver arrestasjonen og fengslingen som: ”da jeg ble svelget av hvalen”.⁴² I fengselet kjempet han en åndelig kamp. Han begynte å spørre seg selv om hans handlinger hadde vært ren dumhet. Dette gjorde også at han fryktet for døden. Skulle han dø her, i sin utilgivelige synd, så ville det bety en evig død totalt avskåret fra Gud. Denne usikkerheten og fristelsene disse tankene brakte med seg, var hans verste fiende i fengselet, og en finner dem omtalt i hans verk *Ascent of Mount Carmel* og *The Dark Night of the Soul*. Etter seks måneder fikk han en ny fengselsvakt. Den nyankomne fikk medfølelse for Johannes, og behandlet han mildere enn sin forgjenger. Han gav ham blant annet penn og blekk, noe som gav Johannes muligheten til å skrive ned noen av diktene vi i dag kjenner fra hans hånd.⁴³ I tillegg lot den nye fengselsvakten Johannes slippe ut av cellen mens de andre munkene hadde siesta. På denne måten fikk Johannes seg etterlengtet frisk luft og lys.⁴⁴ En mørk natt, mellom 10.-12. august 1578 klarte han å rømme. Med seg hadde han de første 31 stanza til diktet *Åndelig sang*, samt *The Ballads on the Trinity, the 'Fonte.'* og en salme parafrase. I disse diktene finner vi for første gang hans beskrivelse av sjelens reise til enhet med Gud.⁴⁵ Han kom seg til de uskoddes fellesskap i Calle de la Sillería. Herfra ble han fraktet til sykehuset i Santa Cruz i all stillhet, hvor han ble værende i seks måneder.

3.4 Johannes av Korsets siste leve år

Johannes ankom Andalucía i en svært svak helsetilstand. Her kom han i kontakt med Aná de Jesús, en kvinne han skrev og dedikerte sin kommentar i *Åndelig sang* til. Det var også her Johannes fullførte diktet *The Living Flame of Love*, og dets medfølgende kommentar, samt det siste stanza og kommentar til *Åndelig sang*.⁴⁶ En av hovedgrunnene til at han startet å skrive kommentarer til diktene sine var den store etterspørselen fra nonnene i Beas, kvinnene han feiret eukaristien sammen med, og fungerte som skriftefar for.⁴⁷

⁴² John of the Cross, ”The Dark Night of the Soul,” i *The Collected Works of St. John of the Cross* (tr. Kieran Kavanaugh & Otilio Rodriguez; ICS Publications; Washington D.C., 1991) 404 & Tyler, *St. John of the Cross*, 27

⁴³ Gerald Brenan, *St. John of the Cross: His Life and Poetry* (London & New York: Cambridge University Press, 1973) 32

⁴⁴ Richard P. Hardy, *John of the Cross: Man and Mystic* (Boston: Pauline Books & Media, 2004) 75

⁴⁵ Thompson, *St. John of the Corss*, 47-50

⁴⁶ Tyler, *St. John of the Cross*, 34-35

⁴⁷ Hardy, *John of the Cross*, 86-87

Pave Gregory XIII hadde i 1580 sendt ut et brev, *Pia consideratione*, der han formaliserte et skille mellom de to grupperingene innenfor karmelittordenen. De uskodde karmelittene kunne nå selv utnevne sine egne overordnede, og forme sine egne fellesskap. Johannes ble året etter utnevnt til definitor.⁴⁸ Han fungerte dermed som rådgiver for styringen av fellesskapet.⁴⁹ I 1588 ble Johannes utnevnt til første definitor og Prior of Segovia. Tittelen han nå ble tildelt, medførte at han hadde hovedansvaret for *the Consulta*, ordenens' rådgivende konsilet så lenge vicar general Doria var borte.⁵⁰ Johannes flyttet nå tilbake til Castilla, noe som også gjorde at han kom nærmere sin gjenlevende bror, Francisco. Hans andre bror Luis døde da Johannes var liten.⁵¹

På slutten av sin levetid oppleve Johannes å miste sin tittel som første definitor. Det skyltes mye hans støtte til Ana de Jesús, og hennes kamp mot Doria og hans forslag når det gjaldt lederskapet innen de skoløse søstrene. Johannes' valg av side i saken førte til at han ikke ble gjenvalgt, og ble erstattet med en av sine gamle motstandere, Diego Evangelista. Mens Johannes nå trakk seg tilbake for å dedikere sitt liv til bønn og åndelig utvikling, drev Evangelista en svertekampanjen for å få Johannes fjernet. Samtidig med alt dette ble Johannes syk, og i september 1591 ble han flyttet fra La Penuela til Ubeda i Andalusia, et sted der han ikke var særlig populær. Prioeren ved klosteret var Francisco Crisóstomo, en mann som sammen med Diego Evangelista hadde blitt irettesatt av Johannes for å bruke for mye tid på å reise og forkynne i tiden han fungerte som first definitor. Nå på slutten av Johannes' liv var begge i ledende posisjoner og så seg muligheter for hevn. Evangelistas' svertekampanje har vi nevnt. Crisóstomos som var prior ved klosteret tildelte Johannes en lite komfortabel celle, og gav han heller ingen form for sær behandling, til tross for hans skrøpelige tilstand. I løpet av tiden som fulgte spredte sykdommen seg i kroppen, og 13. desember samme året døde Johannes.⁵²

⁴⁸ *Definitor* forstås generelt som representantene i det styrende konsilet innenfor sin gitte orden. Det finnes samtidig forskjeller i forståelser av tittelen definitor. Hos fransiskanerne og karmelittene blir definitoren valgt av generalen og det lokale domkapitel til å bistår og hjelpe generalen eller de lokale overordnede i styringen av ordenen. (Catholic Encyclopedia: <http://www.newadvent.org/cathen/04677a.htm> 24.11.2010)

⁴⁹ Hardy, *John of the Cross*, 94-95 & Tyler, *St. John of the Cross*, 35

⁵⁰ *Vicar General* er den høyeste offisielle rangen innenfor et gitt område under kirkens jurisdiksjon. Han er en geistlig som legitimt er blitt gitt fullmakt til å utføre de generelle episkopale jurisdiksjoner i biskopens navn. Hans handlinger anses dermed som å være av biskopen selv. (Catholic Encyclopedia: <http://www.newadvent.org/cathen/15402a.htm> 24.11.2010)

⁵¹ Tyler, *St. John of the Cross*, 35 & Hardy, *John of the Cross*, 107

⁵² Tyler, *St. John of the Cross*, 36-37

Kapittel 4

”Bevar ditt hjerte fremfor alt du bevarer, for livet går ut fra det”

Jeg vil i de neste kapitelene ta for meg Johannes som en lærer i kristen mystikk. Som nevnt i innledningen var Johannes inspirert av Dionysius og står i den dionysiske tradisjon, der målet ikke var å lære mange ord om Gud, men å lede inn til et liv med Gud.

Visdommen fra ordspråkene kan være med å kaste et lys over Johannes av Korsets mystikk. Målet for Johannes er sjelens forening med Gud. Jeg vil derfor i dette kapittelet bruke en del plass på Johannes’ forståelse av sjelen, for deretter å beskrive de utfordringene en står overfor som nybegynner på vandringen mot enhet med Gud. Først vil jeg prøve å gi et innblikk i den bibeltradisjonen Johannes stod i, og hvilken plass de hellige skriftene skulle ha i den kristnes liv, i følge Johannes.

4.1 Johannes og Den Hellige Skrift

Gjennom hans måte å drive eksegesi på de bibelske tekstene, ser en hvordan nærhet til skriften og det en leste stod sentralt for Johannes. I sine verk beskriver Johannes både Guds immanens og Guds transcendens.⁵³ Han viser at det både er et klart skille mellom Gud og sjelen, som er såret av syndefallet, og hvordan Gud virker i sjelen.

Den eksegetiske fremgangsmåten Johannes praktiserer var en arv fra middelalderen, med linjer tilbake til kirkefedrene, og blir ofte omtalt som *Lectio Divina*. Tekstene ble lest sakte, observant, repeterende, og som oftest høyt. På denne måten var flere sanser aktive i memoreringen av teksten, ikke bare synet av den, men også uttalelse og ordlyd. Meningen med en slik lesning av tekstene var ikke å opparbeide seg informasjon, men å smake og erfare de hellige ordene innvendig.⁵⁴ Johannes presenterer ikke en generell metodisk teori for hvordan man skal drive eksegesi, men det er gjennomgående at han ser på den mystiske lesningen som den viktigste fortolkningsmodellen. Terence O’Reilly skriver:

⁵³ Thompson, *St. John of the Cross*, 227

⁵⁴ Terence O’Reilly, *From Ignatius Loyola to John of the Cross: Spirituality and literature in sixteenth-century Spain* (Aldershot, Hampshire: VARIORUM, 1995) 105-107

*For St. John the spiritual sense of Scripture can be apprehended only by a person who is inspired by the Spirit, a person who is open to receiving in contemplation the knowledge that comes through love.*⁵⁵

I sin eksegese av de bibelske tekstene er Johannes mer opptatt av å finne meningsfulle sammenhenger mellom ulike skriftsteder, enn å fokusere på uklare manuskripter, og mulige historiske feil.⁵⁶ Gjennom meditasjon, liturgi og overholdelsen av karmelittreglene opparbeidet Johannes seg stor kunnskap i Bibelens ord. De hellige skriftene hadde en sentral rolle i klostervesenet, og ble sett på som nødvendig verktøy for å trenge gjennom fornuften, og bevege seg i retning av enhet med Gud.⁵⁷ Samtidig viser Johannes hele tiden til at personlige åpenbaringer ofte er tvetydige, lette å misforstå og potensielt farlige om de blir misbrukt.⁵⁸

Det gamle testamentet hadde en sentral posisjon i den daglige bønne i klosteret. Tidebønnene var ofte utformet av tekster fra Det gamle testamentet, og da spesielt høysangen og salmene. Personen som leste salmene, ble oppfordret til å lese dem anvendt mot seg selv. Det gamle testamentet var ikke bare historien om det jødiske folk, men ble også tolket typologisk om kirken.⁵⁹ Det gamle testamentets eskatologiske tekster, med sine lengsler etter forening med Gud, og den fullkomne enhet bare mulig etter døden, stod sentralt innenfor klostertradisjonen.

Ved en gjennomgang av Johannes sine skrifter ser man at Det gamle testamentet hadde en sentral rolle i hans liv. Nesten 2/3 av hans skriftsiter er hentet fra denne delen av Bibelen. Johannes' bruk av Det gamle testamentet er ikke noe nytt, men står i en årelang tradisjon innenfor klostervesenet.⁶⁰

Samtidig med at mye av tekstreferansene til Johannes er gammeltestamentlige tekster, er hans utgangspunkt Kristussentrert. Gjennom verkene sine ønsker Johannes å nå mer inn i dybden av hvem Kristus er. Han ville ikke legge frem flere biter i puslespillet, men komme frem til sannheten i de brikkene vi allerede har.⁶¹ I verket

⁵⁵ O'Reilly, *From Ignatius Loyola to John of the Cross*, 110

⁵⁶ Thompson, *St. John of the Cross*, 178

⁵⁷ Herrera, *Silent Music*, 66

⁵⁸ Thompson, *St. John of the Cross*, 167

⁵⁹ *Typologisk* kommer av det greske ordet *typos*, som betyr type, forbilde, mønster. Typologisk tolkning tar utgangspunkt i det historiske, begivenheten eller personer, ser etter meningen i selve historien. Tolkingsmodellen har likhetstrekk med sammenligningen men er også en videreføring. Det nye både overgår og opphever det forutgående. (Jan-Olav Henriksen, *Tegn, Tekst og Tolk: Teologisk hermeneutikk i fortid og nåtid* (Oslo: Universitetsforlaget AS, 1994) 31

⁶⁰ O'Reilly, *From Ignatius Loyola to John of the Cross*, 110-114

⁶¹ Iain Matthew, *Guds innvirkning: Hva finner vi hos Johannes av korset?* (Oslo: St.Olav Forlag, 1997) 171

Ascent of Mount Carmel skriver han om en observasjon han har gjort blant sine medtroende:

*...I would like to continue discussing the matter because from my observations Christ is little known by those who consider themselves his friends.*⁶²

Johannes' mål var ikke å utlede trossetninger angående Jesus, men å veilede sjelen tilbake til sitt utgangspunkt.⁶³ Vi tar derfor nå først for oss Johannes' lære om sjelen, før vi beveger oss inn i selve natten.

4.2 Sjelens oppbygning

På linje med den platoniske arven ser Johannes mennesket primært som sjel.⁶⁴ I følge Platon stod legemet og sjelen i et dualistisk forhold til hverandre. Ikke bare var sjelen uavhengig av kroppen, de stod også i et motsetningsforhold til hverandre. Samtidig vektla han betydningen av harmoni mellom det kroppslige og det sjelelige. Platons filosofi er dermed ikke å forstå som legemsfornektende. Sjelen hører hos Platon hjemme i idéverdenen. Her har den sett det perfekte bilde, eller ideene av det den møter i denne verden som etterligninger. Med andre ord eksisterte sjelen før den kom inn i kroppen, og den vil fortsette å eksistere etter legemets død.⁶⁵

Johannes' forståelse av mennesket som sjel, kommer blant annet til syne gjennom hans valg av termen *alma*, som betyr sjel, fremfor menneske, person etc. Sjelen utgjør på denne måten hele mennesket som kropp og sjel.⁶⁶ Johannes deler så sjelen inn i to deler, bestående av den åndelige, og den sanselige, også omtalt som den indre og ytre del. Denne forståelsen ligger til grunn for hvordan en opparbeider seg kunnskap innen mystikken.⁶⁷ Den ytre siden omtaler Johannes som *el sentido*, her finner man kroppen med alle følelsene, lidenskapene og pasjonene, glede, håp, frykt (redsel), og sorg. Alle de tingene som en gjør seg erfaring av gjennom sansene og som får en til å si: "jeg liker, eller jeg liker ikke".⁶⁸

⁶² John of the Cross, "The Ascent of Mount Carmel," i *The Collected Works of St. John of the Cross* (tr. Kieran Kavanaugh & Otilio Rodriguez; ICS Publications; Washington D.C., 1991) 173

⁶³ Matthew, *Guds innvirkning*, 171

⁶⁴ Herrera, *Silent Music*, 70

⁶⁵ Torstein Tollefsen, Henrik Syse & Rune Fritz Nicolaisen, *Tenkere og ideer: Filosofiens historie fra antikken til vår egen tid* (Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS, 2005) 90-91

⁶⁶ Herrera, *Silent Music*, 70

⁶⁷ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 15

⁶⁸ Wilfrid Stinissen, *Natten er mitt lys* (Oslo: St.Olav Forlag, 2001) 11

I den indre siden bor viljen og kjærligheten. Johannes kaller denne delen av sjelen for *el espíritu*. Kjærlighetens organ er viljen. Å si ja til sin nestes eksistens, å ville dette menneske, er hva å elske sin neste betyr. Her finner man også forstanden som har gjort seg uavhengig av de ytre sansene. Det er her sjelen innhenter hva vi kan omtale som åndelig visdom. I sjelens indre finnes også de dypere følelsene, trygghet, mening, fellesskap og fred.

Samtidig med dette består sjelen av et tredje element, sjelens sentrum, hvor en finner sjelens guddommelighet. Her i sitt indre er den beslektet med Gud og er Hans bilde. I dette rommet bor Den hellige Treenighet.⁶⁹ I verket *The Living Flame of Love* skriver Johannes: "The soul's center is God".⁷⁰ Mystikere opp gjennom tidene har ofte omtalt denne delen av sjelen som et område hvor djevelen ikke når inn. Overført betyr det at det finnes en del i mennesket som er helt frisk, hellig og ufordervet og som ikke er smittet av arvesynden. I følge denne forståelsen er ikke mennesket fordervet av arvesynden, men såret. Dette såret består i at vi har fornektet vår dypeste natur og har blitt fremmed for oss selv, noe som fører til at vi ikke lenger lever ut fra vårt midtpunkt.⁷¹ Kort oppsummert rettes den åndelige siden mot Gud, og henter sin kunnskap fra denne relasjonen. Den sanselige siden er den som er rettet mot det skapte, og innhenter sin kunnskap fra denne kilden.

Innen mystikken er det en forståelse av at ønsker og lengsler er dannet av bilder. Handlinger er et resultat av bildene og blir omtalt som vilje. Det er derfor viktig at disse bildene har sitt utgangspunkt i Gud, slik at ens ønske blir å gjøre det som er Hans vilje. Som en konsekvens blir det derfor viktig å kvitte seg med de bildene som er formet av det skapte, det ytre.⁷² Sammen med minnet fungerer innbilning og fantasi som en slags beholder, eller lagringsplass for former og bilder. Disse bildene og formene blir igjen presentert for intellektet som gjør en bedømmelse ut fra de former og bilder som er lagret i minnet.⁷³

For Johannes fungerer komponentene kropp, sjel og ånd forskjellig innenfor opparbeidingen av mystisk kunnskap og opparbeidingen av ordinær kunnskap. Sjelen er hele tiden den samme, bestående av de samme komponentene, men komponentene

⁶⁹ Stinissen, *Natten er mitt lys*, 12

⁷⁰ John of the Cross, "The Living Flame of Love," i *The Collected Works of St. John of the Cross* (tr. Kieran Kavanaugh & Otilio Rodriguez; ICS Publications; Washington D.C., 1991) 645

⁷¹ Stinissen, *Natten er mitt lys*, 12

⁷² Antonio T. De Nicolás, *St. John of the Cross: Alchemist of the soul* (Boston: Weiser Books, 1996) 33

⁷³ Herrera, *Silent Music*, 70

har forskjellig form og er orientert mot ulike objekter.⁷⁴ Samtidig er det først når sjelen er rettet mot Gud at Johannes omtaler den som ånd.⁷⁵ Her ligger en viktig hovedforskjell på ordinær kunnskap og mystisk kunnskap. Den ordinære kunnskapen begynner i de kroppslige sansene, mens den mystiske går forbi de kroppslige sansene og mottas i ånden. Hovedskillet i Johannes' forståelse av forskjellen på naturlig og mystisk kunnskap ligger nettopp i spørsmålet om hvor den innhenter sin kunnskap, hva/hvem er objektet sjelen betrakter.⁷⁶ Her må det legges til at Gud ikke er å rekne som et objekt på lik linje med andre objekter, men som en intim relasjon med sjelens middel til kunnskap, og Guds egen kunnskap.⁷⁷ I verket *Åndelig Sang* skriver Johannes om hvordan sjelen gir seg hen til Gud:

*Jeg bruker min sjel
og all min kraft i hans tjeneste.
Jeg vokter ikke lenger min hjord
og har ingen andre sysler,
Mitt eneste gjøremål nå er å elske.*⁷⁸

Sjelen, som han i dette verket omtaler som bruden, har her gitt seg helt over til brudgommen som er Gud, og bruker nå alle sine sjelsevner og krefter til det som tjener brudgommen. Hun vier seg ikke lenger til ting eller bekjentskap som er uvedkommende eller fremmed for Gud, og søker ikke egen vinning og egne lyster. Hennes forhold til Gud er nå blitt en utøvelse i ren kjærlighet.⁷⁹

I verket *Ascent of Mount Carmel* fremlegger Johannes et klart skille mellom kunnskap om verden, og kunnskap om Gud. I de åndelige evner finnes det en kapasitet til å innta av den uendelige kunnskapen om Gud, i motsetning til begrensningen som finnes i de naturlige sansene. Når de åndelige evnene er opptatt med objekter fra de kroppslige sansene, står det i veien for å nå dypere inn i Guds kunnskap. To botemidler er derfor nødvendige. Howells beskriver dem på følgende måte:

⁷⁴ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 15

⁷⁵ Herrera, *Silent Music*, 70

⁷⁶ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 15

⁷⁷ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 42

⁷⁸ Johannes av Korset, *Åndelig sang*, 250

⁷⁹ Johannes av Korset, *Åndelig sang*, 250

*First, to empty the spiritual faculties of all particular knowledge; and second, to stop all the natural operations of the bodily senses, so that the spiritual faculties cannot be distracted while being reoriented toward God.*⁸⁰

På denne måten tar en bort distraksjoner som står i veien for sjelens reorientering mot Gud. Begge botemidlene befinner seg innenfor Guds nådige handlinger. Men når lyset presser seg inn i de åndelige sansene, utvides de, samtidig belyses også urenheten som har fylt rommet fra før, og som nå må ut. Dette er grunnen til at det først oppleves som mørke, ofte omtalt som en renselse.⁸¹ Johannes skriver:

*Two opposite qualities cannot coexist in one person. Darkness, which is passion for created things, and light, which is God, are opposites. As Paul said to the Corinthians: What communion can there be between light and darkness? The light of divine union cannot dwell in the soul if the passions are still present.*⁸²

I følge Howells er det uklart hvem som er kilden til Johannes epistemologi.⁸³ Mange har prøvd å linke ham opp mot Thomas Aquinas og hans lære, som Johannes kom i kontakt med gjennom universitetet i Salamanca. Howells finner derimot mange ulikheter mellom Aquinas og Johannes, blant annet i læren om de åndelige evner skiller Johannes seg fra Aquinas. Aquinas deler her inn i intellekt og vilje, mens Johannes deler dem inn i minnet, intellekt, og vilje. Mye tyder på at Johannes har hentet inspirasjon fra mange ulike hold. Problemet er at han sjelden henviser til kildene sine, utenom ved noen få unntak der han nevner Gregor den Store, Dionysius, og Bernard av Clairvaux.⁸⁴

I følge Johannes arbeider hele sjelen, som inkluderer de åndelige evner minnet, intellekt, og vilje sammen som ett gjennom den naturlige kunnskapen. Skillet i sjelen viser seg først når det kommer til den åndelige kunnskapen. Gjennom de ytre kroppslige sansene syn, hørsel, berøring, smak og lukt opptar sjelen kunnskap om verden. All naturlig kunnskap begynner med sansene i følge Johannes. Han beskriver dem med følgende ordlag: "the senses are the prison windows of the soul."⁸⁵

⁸⁰ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 26

⁸¹ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 26-27

⁸² Johannes av Korset, *Ascent of Mount Carmel*, ed. & modernized by Carrigan, Henry L. (Brewster, Massachusetts: Paraclete Press, 2002) 16

⁸³ *Epistemologi* er et annet ord for erkjennelsesteori. Består av ordene: *Episteme* som kan oversettes med kunnskap, viten, og *logos* som betyr lære. (Tollefsen, Syse & Nicolaisen, *Tenkere og ideer*, 559)

⁸⁴ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 15-17

⁸⁵ Johannes av Korset, *Ascent of Mount Carmel*, 15

De fungerer med andre ord som portene for sjelen til den utenforliggende verden. I sitt verk *Ascent of Mount Carmel* beskriver Johannes sjelen som i en tilstand av *tabula rasa*, fra hvor den tar til seg kunnskap:

*...as soon as God infuses the soul into the body, the soul is like a smooth, blank board on which nothing is painted. Except for the things that it experiences through senses, nothing is communicated to it from any other source. As long as it is in the body, it is like one in a dark prison who knows nothing except what he can see through the prison's windows.*⁸⁶

De naturlige sansene virker som nevnt som sjelens vindu, og står som det eneste naturlige middelet til kunnskap.

*The passions and attachment the soul has for created things make the soul similar to these created things. The greater the passion, the greater the likeness between them. Love creates likeness between one who loves and the object of its love.*⁸⁷

Johannes tar her opp tråden fra Jesus sine ord i Matteus 6:21: ”For der skatten din er, vil også hjerte ditt være”. Vi blir formet av objektet vi elsker. Sjelen blir som objektet den søker sin kunnskap fra. En finner også en gjenklang fra 2.Kor.3:16-18:

Men når de vender om til Herren, blir sløret tatt bort. Herren, det er Ånden, og hvor Herrens Ånd er, der er frihet. Og vi, som uten slør for ansiktet ser Herrens herlighet som i et speil, vi blir alle forvandlet til dette bildet, fra herlighet til herlighet, og dette skjer ved Herrens Ånd.

Ved å speile seg i Jesus, blir en forvandlet til å bli mer lik Jesus, det bildet en speiler seg i. Johannes' teologi og mystikk, beveger seg inn i dette farvannet, og er opptatt med hvor en fester blikket. Så lenge søken gjennom sansene er orientert mot skapningen, blir det å oppnå mystisk kjennskap til Gud umulig. Johannes setter opp et skille, som vi har vært inne på tidligere, mellom sansene og ånden, mellom skapningen og Gud, og skriver: ” Two opposite qualities cannot coexist in one person”.⁸⁸ Grunnen til denne vektleggingen av skillet mellom sansene og ånden er hans fokus på reisen sjelen må gjennom for å oppnå enhet med Gud. Dette skillet må ikke forstås i en gnostisk retning, Johannes har et mye mer positivt syn på det skapte

⁸⁶ Johannes av Korset, *Ascent of Mount Carmel*, 15

⁸⁷ Johannes av Korset, *Ascent of Mount Carmel*, 16

⁸⁸ Johannes av Korset, *Ascent of Mount Carmel*, 16

enn gnostikerne. I følge ham er verden, som er skapt av Gud, utstyrt med en mengde kvaliteter som peker i retning av Skaperen.⁸⁹ Problemet oppstår når det skapte blir sentrum, og inntar Guds plass. Da forsvinner også skjønnheten. Når skaperverket har inntatt en slik posisjon, beskriver Johannes det med følgende ordlag:

*All the beauty of creatures compared to the infinite beauty of God is the height of ugliness. (...) So a person attached to the beauty of any creature is extremely ugly in God's sight. A soul so unsightly is incapable of transformatin into the beauty that is God because ugliness does not attain beauty*⁹⁰

Skaperverket er ikke et mål i seg selv, men et middel som viser til målet, som er Gud. Når en dyrker middelet isteden for målet, havner en på avveie. Dette er også mye av grunnen til at Johannes skiller så sterkt mellom sansene og ånden. Det skapte er dermed ikke en byrde i seg selv, men lengselen etter det skapte bygger opp en blokada for Guds innvirkning.⁹¹

*It is not worldly things themselves that occupy the soul or cause it harm – those things cannot enter the soul. It is the will and desire for them that cause harm.*⁹²

Sjelen må altså løsrive seg fra de blokadene som står i veien for at Gud kan tre fullt og helt inn, slik at den kan oppnå målet som er foreningen med Gud.

I sin vandring mot perfeksjon, må sjelen gjennom en natt Johannes beskriver som sjelens mørke natt. Her i denne blir sjelen renset:

*For a soul to reach the state of perfection, ordinarily it has to pass first through two principal kinds of night. Spiritual people call these "cleansings" or "purifications of the soul"*⁹³

Når sjelen nærmer seg målet, tones det klare skillet mellom sansene og ånden ned. Sjelen er ikke åndelig før den har oppnådd enhet med Gud, og må derfor i starten fornekte sansenes forlystelser helt, slik at den kan oppnå perfeksjon. Når sjelen så når dette stadiet, får også sansene en annen rolle. Han beskriver dette som en orientering av sjelen til ånd, ikke som en total fornektelse av sansene, og sammenligner det med

⁸⁹ Johannes av Korset, *Åndelig sang*, 91

⁹⁰ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 125

⁹¹ Matthew, *Guds innvirkning*, 68-69

⁹² Johannes av Korset, *Ascent of Mount Carmel*, 15

⁹³ Johannes av Korset, *Ascent of Mount Carmel*, 11

Paulus' ord i 1.Kor.2, som omhandler Guds mysterium. Paulus skriver her om den ånd som er gitt oss som ikke er verdens ånd, men Guds ånd, og hvordan den åpenbarer Gud for mennesket. Den visdommen som denne ånden gir er dårskap for verden, og verdens visdom er dårskap for Gud. Johannes skriver:

*...Derfor sier sjelen at den ikke lenger visste av noe etter å ha drukket av denne guddommelige visdom. Og denne sannhet – at menneskers og hele verdens visdom er uvitenhet og ikke verdt å kjenne til – kan ikke forstås uten at sjelen først er blitt forunt nåden av Guds nærvær i seg, der han meddeler sin visdom og styrker den med kjærlighetens drikk, slik at en innser dette klart og tydelig...*⁹⁴

En slik orientering av viljen er det som løsriver sjelen fra skapningen og de skapte ting som sansene er knyttet til, og i retning av Gud. Renoveringen av sjelen er i følge Johannes en større prosess enn å skape den.⁹⁵ Grunnen til det skyldes at ved skapelsen ble sjelen skapt ut av ingenting. Når Gud nå tar sjelen inn i natten for å rense den, finnes det også motsetningsforhold mot Gud som må brytes ned. Derfor hevder Johannes at den menneskelige natur må bli knust, for å kunne bli bygd opp igjen. Dette hører til sjelens renselse i nattetimene, og er et sentralt steg i sjelens vandring til forening med Gud.⁹⁶ Johannes' lære har av enkelte blitt omtalt som en form for nihilisme på grunn av hans tale om å komme til en tilstand av ingenting.⁹⁷ Herrera tilbakeviser en slik forståelse, og kaller det en mistolkning. Veien Johannes viser til for å nå denne tilstanden står innenfor den kristne asketiske tradisjonen. Gjennom askesen ser en nødvendigheten av å tømme og strippe sjelen og dens krefter av intellekt, minne, og vilje, slik at den kan nå frem til forening med Gud. Å først nå tilstanden av ingenting, omtalt som NADA, er ikke en endestasjon, men et virkemiddel for å oppnå det virkelige målet som er å ende opp i TODO, som betyr altet, Gud.⁹⁸

Sjelen kan ikke oppholde seg statisk, den vil enten bevege seg i retning av det skapte, eller i retning av Gud. Derfor må den kvitte seg med sin tilknytning til det skapte, og rydde plass til å motta fra Gud. Johannes skriver:

⁹⁴ Johannes av Korset, *Åndelig sang*, 238

⁹⁵ Johannes av Korset, *Ascent of Mount Carmel*, 24

⁹⁶ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 18-21

⁹⁷ Herrera, *Silent Music*, 50

⁹⁸ Herrera, *Silent Music*, 50

*When the soul is imbued with the passions, it lacks the capacity for being enlightened and possessed by God's pure and simple light. Light cannot agree with darkness.*⁹⁹

Og et annet sted skriver han: "The soul cannot reach perfection in the virtues alone. Perfection comes from stripping and cleansing the soul of every desire."¹⁰⁰ For at lyset skal flytte inn, må som nevnt tidligere mørket først flytte ut. Tømmingen og nedstrippingen blir dermed å ta bort de blokkadene som står i veien for Guds inngripen og omforming.¹⁰¹ Det gjør at når livet leves ut fra Gud, skapes det også et rom for å puste. Lever jeg ut fra noe som er mindre enn Gud, kveles jeg.¹⁰² En kan sammenligne det med frøet i såmannlignelsen. Frøet som faller i den gode jorden har et jordstykke som gir liv. Frøet som faller i den dårlige jorden kveles av sine omgivelser. Som jordstykket må reingjøres slik at frøet skal få god grobunn, må sjelen reingjøres, tømmes, slik at ånden kan få god grobunn. Johannes skriver:

*To reach satisfaction in all
desire satisfaction in nothing.
To come to possess all
desire the possession of nothing.
To arrive at being all
desire to be nothing.
To come to the knowledge of all
desire the knowledge of nothing.*¹⁰³

Johannes snakker her om å rydde plass, skape rom for Gud til å gjøre sin handling. I et av brevene sine til karmelittnonnene i Beas skriver han:

*Accordingly, those who seek satisfaction in something no longer keep themselves empty that God might fill them with his ineffable delighth. And, thus just as they go to God so do they return, for their hands are encumbered and cannot receive what God is giving*¹⁰⁴

Som tidligere nevnt snakker ikke Johannes her om å ende i en tilstand av tomhet. Når noe flyttes ut, ryddes det samtidig plass til at noe annet kan flytte inn, i dette tilfellet

⁹⁹ Johannes av Korset, *Ascent of Mount Carmel*, 16

¹⁰⁰ Johannes av Korset, *Ascent of Mount Carmel*, 21

¹⁰¹ Herrera, *Silent Music*, 53

¹⁰² Matthew, *Guds innvirking*, 72

¹⁰³ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 150

¹⁰⁴ John of the Cross, "The Letters," i *The Collected Works of St. John of the Cross* (tr. Kieran Kavanaugh & Otilio Rodriguez; ICS Publications; Washington D.C., 1991) 740-741

Gud. I Efeserbrevet skriver Paulus: ”Må han som er så rik på herlighet, gi deres indre menneske kraft og styrke ved sin Ånd”.¹⁰⁵ Her er det også snakk om vekst i det indre. Paulus beskriver stedet som skal styrkes av Ånden med uttrykket det indre mennesket. Johannes omtaler det med ordene de indre åndelige evner. Målet er det samme: Økt Gudskunnskap. Når sjelen tømmes, beveges den samtidig inn i en posisjon hvor den på samme måte som Paulus ber om å få kjenne Kristi kjærlighet, som overgår all kunnskap, og bli fylt av hele Guds fylde.

4.3 Utfordringer for nybegynnere på den åndelige veien

De første kapitlene av boken *The Dark Night of the Soul* bruker Johannes til å synliggjøre viktigheten av den passive natten. Dette gjør han gjennom å peke på de syv dødssyndene og deres virke i nybegynneren på den åndelige veien. Ordlyden dødssyndene er egentlig en mistolkning som har blitt stående, dens originale ordlyd var kardinal eller hovedsyndene.¹⁰⁶ Den første som eksplisitt skriver om kardinalsyndene er ørkenfaderen Evagrius av Pontus. Han beskriver dem som de åtte onde tankene.¹⁰⁷ I sitt verk *Praktikos* skriver han:

*There are eight general and basic categories of thoughts in which are included every thought. First is that of gluttony, then impurity, avarice, sadness, anger, acedia, vainglory and last of all, pride. It is not to determine whether we are disturbed by these thoughts, but it is up to us to decide if they are to linger within us or not and whether or not they are to stir up our passions.*¹⁰⁸

Evagrius viser hvordan ulike tanker griper fatt i det uskyldige mennesket, samtidig som mennesket har ansvar for å bestemme om de vil gi tankene grobunn, eller luke dem bort før de får slå rot. Gjennom verkene *Conferences* og *Institutes* brakte John Cassian læren om de åtte onde tankene til den vestlige delen av Europa ved begynnelsen av 400- tallet.¹⁰⁹ Cassian var elev av Evagrius, og i følge han genererte hver kardinalsynd en ny. Eksempelvis ledet fråtsing til begjær. De ulike

¹⁰⁵ Ef.3:16

¹⁰⁶ Solomon Schimmel, *The Seven Deadly Sins: Jewish, Christian, and Classical Reflections on Human Psychology* (New York: Oxford University Press, 1997) 22

¹⁰⁷ Rhonda L. Mc Daniel, ”Pride Goes Before a Fall: Aldhelm’s Practical Application of Gregorian and Cassianic Conceptions of Superbia and the Eight Principal Vices,” i *The Seven Deadly Sins: From Communities to Individuals*, (ed.) Richard Newhauser (Leiden, Boston: BRILL, 2007) 95

¹⁰⁸ Evagrius Ponticus, *Praktikos – Chapters on Prayer* (Roscer, Ireland: Cistercian Publications, Inc., 1972) 16-17

¹⁰⁹ Mc Daniel, *The Seven Deadly Sins: From Communities to Individuals*, 95

kardinalsyndene ynglet også frem andre spesifikke synder. Cassian omtaler disse som kardinalsyndens barn. Gregor den Store modifiserte Cassians liste, og satte stolthet som en kategori for seg selv, som roten til alle andre synder. I tillegg la han til misunnelse, samtidig som han erstattet åndelig sløvhhet med sørgmodighet.

Tradisjonen rundt kardinalsyndene levde videre, og endte etter hvert opp med den versjonen vi i dag kjenner og omtaler som dødssyndene, og som inneholder: Stolthet, sinne, misunnelse, grådighet, latskap (som er en kombinasjon av åndelig sløvhhet og sørgmodighet), fråtsing og begjær. En annen viktig bidragsyter når det gjelder læren om kardinalsyndene er Thomas Aquinas. Han er i likhet med Gregor den Store, en av de teologer vi vet at Johannes fikk kjennskap til gjennom sitt studie. Aquinas hevdet at det lå flere betydninger bak hver kardinal eller hovedsynd. Han tar for seg stolthet, som i følge han er gudsforakt og fornektelse av å følge Ham. Dette ser han på som hodet, eller roten til all synd. Han viser hvordan en hovedsynd drar med seg mange andre synder i sin fremferd.¹¹⁰

I sin gjennomgang av kardinalsyndene og hvordan de står som hindringer for sjelen som beveger seg nærmere sin Skaper, er stolthet den første fallgrøften Johannes tar for seg. Han skriver om nybegynnere som har falt i denne felle:

...Then they develop a somewhat vain – at times very vain – desire to speak of spiritual things in others' presence, and sometimes even to instruct rather than to be instructed; in their hearts they condemn others who do not seem to have the kind of devotion they would like them to have....¹¹¹

En ser hvordan stoltheten kan skape et skille mellom den åndelig søkende og andre mennesker, og mellom den søkende og Gud. Hans fokus er rettet mot seg selv og sin egen prestasjon, og ikke mot Gud. Stoltheten skaper et ønske etter å lære bort isteden for å lære selv.¹¹² De blir så opptatt av seg selv at de ikke ser bjelken i sitt eget øye, og er mer opptatt av å plukke vekk fliser hos andre enn å ta oppgjør med egen synd. Om så deres åndelige veileder gjør dem oppmerksom på deres atferd og stiller seg kritisk, reagerer den som er fanget av stoltheten med å se det som et angrep, isteden for å ta ordene til etterretning. Det er viktigere for dem at den åndelige veilederen bekrefter dem, enn at han veileder dem. Som et resultat vil mennesker fanget av en

¹¹⁰ Schimmel, *The Seven Deadly Sins*, 25-26

¹¹¹ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 362

¹¹² Thompson, *St. John of the Cross*, 210

slik holdning forsøke å skaffe seg en åndelig veileder som likner dem, og som heller gratulerer dem og deres prestasjoner.¹¹³

Mennesker fanget av stolthet er mer opptatt av å vise til et fromt liv utad, enn faktisk å leve det innad. Det blir derfor viktigere hvordan de andre oppfatter en, enn hvordan forholdene faktisk er. Mennesker som er fanget i denne fallgrøften opplever oftere ekstaser i andres påsyn enn privat. De søker andres oppmerksomhet og tilfredstilles gjennom at andre legger merke til dem.¹¹⁴

Den samme distanseringen til de faktiske forhold kan også forekomme overfor deres åndelige veileder. Viktigheten av å fremstå som ren og from overfor sin åndelige veileder blir viktigere enn å være ærlig om sine synder og feil. De pynter på sannheten for å sette seg selv i et godt lys. Middelet mot stoltheten er dens motpol, ydmykheten, en dyd som står sentralt i klostertradisjonen, og hos Johannes. Han skriver om hvordan sjelen i natten lærer seg ydmykhet:

*Through this humility acquired by means of selfknowledge, individuals, are purged of all those imperfections of the vice of pride into which they fell in the time of their prosperity.*¹¹⁵

Vi skal komme nærmere inn på hvordan sjelen lærer seg ydmykhet når vi i neste kapittel beveger oss inn i natten. For øyeblikket konsentrerer vi oss om de utfordringer nybegynneren på den åndelige veien står overfor i starten på sin åndelige ferd mot sjelens forening med Gud. Det er ikke bare stolthet Johannes løfter frem i åpningskapitlene i *The Dark Night of the Soul*. En annen utfordring er materiell grådighet.

*Many beginners also at times possess great spiritual avarice. They hardly ever seem content with the spirit God gives them. They become unhappy and peevish because they don't find the consolation they want in spiritual things.*¹¹⁶

Mennesker fanget av denne grådigheten er mer opptatt av å lese om åndelighet, enn selv å praktisere den. Det blir viktigere å være i besittelse av rett rosenkrans,

¹¹³ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 363

¹¹⁴ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 363

¹¹⁵ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 388

¹¹⁶ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 365

relikvier, og kors, enn å vokse i sitt indre.¹¹⁷ Skal sjelen oppnå perfektjon må den løsrives fra grådigheten og appetitten etter skapte virkemidler.¹¹⁸ Sjelen må ikke knytte seg til de religiøse objektene, de kan bli en byrde i søkerens ønske om å vokse nærmere inn i Gudsfellesskapet.

Den tredje fallgrøften hos Johannes er begjær. En sjel som opptar seg med åndelige øvelser, kan uten å ha kontroll over det oppleve at urene hendelser oppleves i den sanselige delen av sjelen, samtidig som ånden er i dyp bønn, mottar nattverd eller gjør bot. Disse urene følelsene oppstår utenfor ens kontroll.¹¹⁹ Når sjelen blir mottakende av Guds nåde, gir det seg utslag både på det åndelige og det sanselige planet.

*The spirit, the superior part of the soul, experiences renewal and satisfaction in God; and the sense, the lower part, feels sensory gratification and delight because it is ignorant of how to get anything else, and hence takes whatever is nearest, which is the impure sensory satisfaction.*¹²⁰

Sjelen kan oppleve en rebelsk motstand fra sansene samtidig som den er i dyp åndelig bønn. Den andre kilden til denne motstanden er djevelen som ønsker å forstyrre sjelen gjennom å bringe frem urene følelser i den sanselige delen av sjelen når den er i bønn. Lykkes djevelen å gjøre sjelen, som har innviet seg til bønn oppmerksom på disse tankene, påfører han sjelen stor smerte. På denne måten arbeider djevelen med å forstyrre sjelen som er i bønn, slik at han avbryter bønnestunden, eller holder seg borte fra bønnen i frykt for angrep. De urene tankene formes i minnet gjennom hva en ser, arbeider med, og tenker på, og påfører sjelen skade. Dette skjer uten at personen selv er skyld i det. Sjelen, som kjemper med begjærlige forstyrrelser i tankevirksomheten mens den er i bønn, kan også bli så opptatt med å unngå disse tankene at den faktisk gir dem næring til å slå rot i sinnet.¹²¹ Videre skiller Johannes mellom den kjærligheten som kommer fra sansene og den som kommer fra ånden. Han siterer skriften på følgende måte:¹²²

¹¹⁷ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 365-366

¹¹⁸ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 366

¹¹⁹ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 367

¹²⁰ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 367

¹²¹ Thompson, *St. John of the Cross*, 210 & John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 367-369

¹²² John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 369

*That which is born of the flesh is flesh, and that which is born of the spirit is spirit (John.3:6), that is: Love derived from sensuality terminates in sensuality, and love that is of the spirit terminates in the spirit of God, and brings it increase.*¹²³

I natten blir kjærligheten til Gud styrket, mens kjærligheten skapt av sansene ødelegges.

Den fjerde fallgrøften er sinne. Dette skapes blant annet gjennom at sjelen har følt en form for tilfredsstillelse i bønnen gjennom sansene, og ikke ånden. Fraværet av den gode følelsen skaper irritasjon, noe som igjen fører til at personer som har falt i denne grøften lett irriterer og hisser seg opp over småting. Sinne kan også gå ut over andre, der en hisser seg opp over andres manglende evner til å ta oppgjør med synden i sitt eget liv. Andre igjen lar sinne gå utover seg selv. De vil helst bli helgener i løpet av en dag, og legger derfor store planer, men siden de ikke er i besittelse av et ydmykt sinn, faller de høye tankene og bestemmelsene sammen og etterlater seg større sinne.¹²⁴ En lar ikke Gud gjøre sitt arbeid, men blir utålmodige og resultatorienterte i sitt åndelige liv, isteden for gudsorienterte.

Den femte fallgrøften er åndelig fråtsing. Johannes introduserer den på følgende måte:

*There are hardly any persons among these beginners, no matter how excellent their conduct, who do not fall into some of the many imperfections of this vice. These imperfections arise because of the delight beginners find in their spiritual exercises.*¹²⁵

Den åndelige smaken blir viktigere enn åndelig renselse og diskresjon. For Gud er den åndelige renselsen og diskresjonen det han ser etter i sjelens åndelige vandring. Når fokuset blir feil, kan den åndelig søkende gå seg bort i selvpining, faste og andre øvelser. Øvelsene blir mål i seg selv for å skape en følelse av åndelighet. Denne holdningen spiller også inn i bønnelivet hvor man forsøker gjennom eget strev å opparbeide en sanselig tilfredsstillelse. Når en så ikke opplever den merkbare trøsten en ønsker seg, blir en mismodig og tror ikke en har gjort noe som helst.¹²⁶

¹²³ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 369-370

¹²⁴ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 370

¹²⁵ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 371

¹²⁶ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 372-373

Nybegynnere fanget i denne fallgrøften er mer opptatt av følelse enn fornuft. En er på stadig jakt etter tilfredsstillelse og åndelig trøst. En får ikke nok av åndelige bøker, og en går fra å meditere over det ene emnet til det andre. Alt styrt av en jakt etter tilfredsstillelse av Gud. Jaget blir dermed et hinder i den åndelige vandringen.¹²⁷

De siste fallgrøftene Johannes løfter frem er latskap og misunnelse. Johannes skriver:

They measure God by themselves and not themselves by God, which is the opposition to his teaching in the Gospel that those who lose their life for his sake will gain it and those who desire to gain it will lose it (Matt.16:25).¹²⁸

Mennesker fanget av latskap er mer opptatt av hva en selv vil, enn hva som er Guds vilje, og blir motløse om de opplever noe ubehagelig og ikketilfredsstillende. Når en ikke opplever at sine egne behov blir møtt, trekker en seg derfor heller tilbake. En tåler heller ikke at andre blir rost for deres åndelighet, og vil heller ikke ta lærdom av andre.¹²⁹

Alle disse grøftene er sider av mennesket som må renses i løpet av natten. Vi har brukt tid på dette for å gi en bakgrunn for hva Gud arbeider med når vi snakker om sjelens renselse i natten. Denne natten skal vi nå beveger oss inn i.

¹²⁷ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 373

¹²⁸ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 374

¹²⁹ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 374

Kapittel 5

Sjelens mørke natt

I dette kapittelet vil vi ta for oss selve natten hos Johannes. Først vil vi se på hvorfor Johannes mener at natten er et sentralt punkt i sjelens vandring til enhet med Gud. Deretter vil vi se på hvordan Gud og sjelen forholder seg til hverandre gjennom natten. De to verkene hos Johannes som spesielt tar for seg denne delen av sjelens ferd til forening med Gud er *Ascent of Mount Carmel* og *The Dark Night of the Soul*. Vi blir her introdusert for begrepene sansens natt og åndens natt. De to verkene beskriver henholdsvis den aktive og passive siden av natten, som tar følgende form: sansenes aktive natt; sansenes passive natt; åndens aktive natt; åndens passive natt. De ulike nettene er ikke å forstå som totalt separert fra hverandre. Det er en glidende overgang mellom de ulike fasene, der den aktive natten går inn i den passive natten, både når det gjelder sansens og åndens natt. Verkene er ikke tenkt som lettfattelige introduksjoner til den kristne mystikken. De bør leses sakte og gjerne flere ganger. Ved andre gjennomlesning kan nytt lys vise seg der leseren kun opplevde mørke ved første gjennomlesning. I tillegg er verkene i utgangspunktet ikke ment for allmennheten, men for enkelte av de munkene og nonnene som tilhørte de skoløse karmelitter, og som ønsket å vite mer om den mystiske reisen.¹³⁰ Natten er en del av reisen sjelen må gjennom for å nå frem til perfektion og enhet med Gud, og et møtested mellom den elskende og den som elskes.¹³¹ Løsrivelsen sjelen her gjennomgår betegnes altså som natt. Det er den i tre betydninger med hensyn til sitt utgangspunkt, veien og målet.

Utgangspunktet for denne inndelingen henter Johannes fra Tobits bok.¹³² I sitt verk *Ascent of Mount Carmel* forklarer han natten ut fra den overnevnte boken. Johannes gir her en beskrivelse av de tre stadiene utgangspunktet, veien og målet, samt hvorfor vandringen beskrives i form av natt:

Johannes bruker Tobits bok aktivt i prologen til *Ascent of Mount Carmel* som en bibelsk fortolkning for hvordan Gud arbeider med mennesker gjennom natten. I denne boken blir Tobit kommandert av en engel til å tilbringe tre netter alene før han gifter

¹³⁰ Thompson, *St. John of the Cross*, 231-232

¹³¹ Matthew, *Guds innvirkning*, 88

¹³² Tobits bok regnes som en av De deuterokanoniske bøkene. Den ble godkjent som del av den bibelske kanon i konsilet i Trent 1546. og er del av den greske bibeloversettelsen Septuaginta. Jøder og protestanter regner dem som apokryfer, mens katolikker og ortodokse anerkjenner dem som en del av den bibelske overleveringen.

seg med sin brud. En brud som fra før har opplevd at djevelen har drept alle hennes seks forrige brudgommer på bryllupsnatten. Den første natten blir Tobit bedt om å brenne et fiskehjerte. Hjertet symboliserer menneskehjerte som har knyttet seg til verdslige ting.¹³³

*To undertake the journey to God the heart must be burned with the fire of divine love and purified of all creatures. Such a purgation puts the devil to flight, for he has power over people through their attachment to temporal and bodily things.*¹³⁴

En ser her hvordan Johannes bruker historien til å forklare hvordan sjelen i den første natten må gi avkall på de verdslige tingene den har knyttet seg til gjennom sansene. Utgangspunktet henspiller altså på sjelens begjær etter verdens ting, og som den nå må gi avkall på. Den verden som en har erfart gjennom sansene, som har gitt en gleder og fornøyelser og et holdepunkt i livet, blir i natten tatt fra en. Følelsen av å miste det en før har bygget på oppleves som natt, hvor en blir omgitt av mørke. Sannheten derimot er at vi ikke blir etterlatt i mørke, men satt på en vei som er mørk og innhyllet i natten. Johannes beskriver denne veien som troens vei. Grunnen til at han beskriver det som en vei er at den fører til målet, som er forening med Gud. Sammenlignet med den naturlige forstands klare innsikt er troens innsikt en mørk erkjennelse, derfor betegnes veien som en nattens vei. Denne veien er den andre natten i Tobits bok hvor han blir innviet i fellesskapet med de hellige patriarkene som blir beskrevet som troens fedre. Dette er med andre ord natten der sjelen skal vokse i tro. I den tredje natten mottas velsignelsen, som er Gud. Målet en når frem til på troens vei kan også beskrives som natt, selv i foreningens salighet forblir Gud skjult for oss på jorden.¹³⁵ Den siste etappen oppleves med andre ord ofte som et ekstremt mørke, Johannes skriver: ”This communication of God is a night much darker than those other two nights”.¹³⁶ Men når sjelen har kommet seg gjennom den, er endelig målet som er enhet med Guds visdom, nådd.

Etter å ha introdusert de tre nettene både skriftlig og symbolsk samler Johannes dem sammen inn i en natt. Inndelingen i de tre nettene med utgangspunkt i Tobits bok beskriver en større helhet. Han beskriver den første natten som tidlig

¹³³ Thompson, *St. John of the Cross*, 187-188

¹³⁴ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 120

¹³⁵ Edith Stein, *Korsvitenskap* (Oslo: Vidarforlaget, 2007) 61-62

¹³⁶ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 121

kveld, i skumringstiden når sikten begynner å blir dårligere. Natt nummer to foregår rundt midnatt, i totalt mørke. Den tredje natten beskriver Johannes som veldig tidlig morgen, like før dagen gryr. Sammen utgjør de natten Johannes beskriver som sjelens mørke natt.¹³⁷

At den mørke natten blir behandlet både i *Ascent of Mount Carmel* og *The Dark Nigt of the Soul* uten at de er avstemt etter hverandre byr på vanskeligheter. Begge verkene er ufullstendige og uavhengige utkast, og ikke to deler av en opprinnelig helhet. Samtidig utfyller de hverandre gjennom at den førstnevnte tar for seg den aktive natten, mens den siste fokuserer på den passive.¹³⁸ Johannes' lære om natten er hans viktigste bidrag til den kristne mystikken.¹³⁹

5.1 Sansenes aktive natt

Den første etappen dreier seg om å utrydde gleden ved å begjære alle ting. Det handler om å få en annen grunninnstilling til sansens verden, ikke om å utslette dem. Sansene er som nevnt vinduer der erkjennelsens lys kommer inn.¹⁴⁰

Som vi var inne på i kapitlet om sjelen, gir Johannes oss gjennom tre prinsipper et bilde av hvordan de mekanismer som styrer våre ønsker og gleder skal underordne seg Guds vilje. Det første prinsippet er inspirert av den aristoteliske lære som sier at to motsetninger ikke kan eksistere i samme subjekt.¹⁴¹ Overført til Johannes betyr det at en kan ikke elske det skapte samtidig som en elsker Gud. En finner liknende ordbruk i Det nye testamentet.

*Ingen kan tjene to herrer. Han vil hate den ene og elske den andre, eller holde seg til den en og forakte den andre.*¹⁴²

At Johannes både kjente til den aristoteliske læren, samtidig som han var dypt fundamentert i den kristne tradisjonen er udiskutabelt. Hans forståelse av motsetningsforholdet henter nok derfor like mye inspirasjon fra Bibelen, som fra filosofien. I 1.John.1:5b leser vi: "Gud er lys, det finnes ikke mørke i ham." En ser

¹³⁷ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 121 & Thompson, *St. John of the Cross*, 188

¹³⁸ Stein, *Korsvitenskap*, 71-72

¹³⁹ Matthew, *Guds innvirkning*, 84

¹⁴⁰ Stein, *Korsvitenskap*, 62

¹⁴¹ Thompson, *St. John of the Cross*, 188-189

¹⁴² Matt.6:24a

her hvordan lys og mørke står som to motpoler. Sjelen må derfor renses for de tingene som holder fast på mørket, slik at lyset kan slippe til.

Prinsipp nummer to hos Johannes er en metaforisk fremstilling av den ontologiske kløften mellom Gud og det skapte. Det er et klart skille mellom denne verdens kunnskap og Guds kunnskap. Paulus beskriver denne verdens kunnskap som dårskap i Guds øyne.¹⁴³ Gud står her som en motsetning til det skapte, Johannes skriver: "There is no likeness between what is not and what is".¹⁴⁴

Dette fører oss til det tredje prinsippet. Subjektet blir som tidligere nevnt formet av objektet det elsker. Johannes setter de to polene Gud og det skapte opp mot hverandre, og hevder at når det skapte blir mål i seg selv, blir det stående som en blokkering til Gudsfellesskapet. Motsatt, knyttet til Gud blir sjelen forenet med Han som fyller alt i alle. Som nevnt tidligere har ikke Johannes et negativt syn på skaperverket. For ham dreier det seg om at Gud og det skapte får sin rette plass. Når Johannes nå så tydelig skaper et skille mellom Gud og det skapte, er det for å vise hvordan mennesket har byttet Guds plass med det skapte, og på den måten forhindrer sjelen i å nå sitt sanne mål i Gud. Det er med andre ord intensjonen bak ønsket Johannes her har under lupen, ikke tilstanden til objektet den søker. Gjennom sansens aktive natt formes sjelen til å gi avkall på dyrkelsen av det skapte fremfor Gud.¹⁴⁵ Han gir personen som beveger seg inn i sansens aktive natt følgende start råd:

First, have habitual desire to imitate Christ in all your deeds by bringing your life into conformity with his. You must then study his life in order to know how to imitate and behave in all events as he would
*Second, in order to be successful in this imitation, renounce and remain empty of any sensory satisfaction that is not purely for the honor and glory of God.*¹⁴⁶

Sjelen bør opparbeide seg lyst til å etterligne Kristus i sin ferd, og samtidig kvitte seg med de tilfredsstillelser den har knyttet seg til som ikke er til Guds ære. Sjelen må bryte ned de fire lidenskapene glede, håp, frykt (redsel), og sorg knyttet til den menneskelige lengselen slik at det kan oppnås harmoni og fred mellom dem. Denne

¹⁴³ 1.Kor.3:19

¹⁴⁴ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 125

¹⁴⁵ Thompson, *St. John of the Cross*, 189-190

¹⁴⁶ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 148

nedbrytingen blir uttrykt gjennom en serie antiteser hvor han beskriver hva sjelen hele tiden bør søke:

*Not to the easiest, but the most difficult;
not to the most delightful, but to the most distastful;
not to the most gratifying, but to the less pleasant;
not to what means rest for you, but to hard work;
not to the consoling, but to the unconsoling;
not to the most, but to the least;
not to the highest and most precious, but to the lowest and most despised;
not to wanting something, but to wanting nothing.¹⁴⁷*

Setningene over viser hvordan Johannes veileder sjelen til ikke å søke midlertidig glede i denne verden, men fullt og helt å tre inn i alt en gjør fullstendig naken, tomhendt og fattig for Kristus skyld. Antitesene Johannes presenterer kan på mange måter oppleves som usunne om en leser dem som en separat handling, og ikke som en del av en større helhet. Skal de forstås rett må de sees som sjelens første steg inn i helbredelse av en falsk selvoppfatning av sin åndelige tilstand, som igjen forstyrrer relasjonen overfor andre. En bør derfor ha hele ferden i minne i møte med antitesene. Smerte er ikke et mål i seg selv, men er en nødvendig del av etappen for å oppnå sjelens endelige mål.¹⁴⁸

Gjennom å ta opp kampen mot ens egen natur og begjærets herredømme i sjelen, går den søkende aktivt inn i den mørke natten, og praktiserer ved det Jesu ord om å ta opp sitt kors.¹⁴⁹ Johannes oppfordrer en som vi nevnte til alltid å bære i seg trangen til å etterligne Jesus i alle ting, slik at ens liv blir formet i samsvar med hans. For å kunne etterligne det, må en også studere det, og på den måten søke å lære seg å forholde seg til alt slik Jesus ville ha gjort det. Skal en oppnå dette må en derfor holde seg borte fra ,og gi avkall på de gleder som måtte melde seg i sansene så lenge de ikke tjener til Guds ære og forherligelse.¹⁵⁰ Tilstanden sjelen nå oppnår er tilstanden av NADA som vi har vært inne på tidligere. Johannes skriver:

In this nakedness the spirit finds its quietude and rest. For in coveting nothing, nothing tires it by pulling it up and nothing oppresses it by pushing it

¹⁴⁷ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 149

¹⁴⁸ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 149 & Thompson, *St. John of the Cross*, 190-191

¹⁴⁹ Stein, *Korsvitenskap*, 63

¹⁵⁰ Stein, *Korsvitenskap*, 64

*down, because it is in the center of its humility. When it covets something, by this very fact it tires itself.*¹⁵¹

Sjelen er nå i en tilstand der den er mer mottakelig for å motta av Guds handling. Gjennom å bryte med de tingene den har knyttet seg til i verden, skapes et større spillerom for Gud til å forme sjelen etter sin vilje. Lengden på sansenes natt avhenger av hvor mye sjelen må renses og hvor langt inn i enheten Gud ønsker å dra den. Intensiteten i renselsen og fristelsene sjelen utsettes for, korresponderer med høyden sjelen dras inn i. Veien som skaper vekst i det åndelige livet er fylt av utfordringer som en aktivt må arbeide for å overvinne, og byrder en passivt må bære uten å vite hvor lenge de varer. Det finnes ingen snarveier for å oppnå hellighet.¹⁵²

Mennesket som befinner seg på vandringen mot forening med Gud kan ta opp sitt kors, det er menneskets aktive handling. Samtidig, man dør ikke av å bære korset. Skal mennesket komme gjennom hele natten må det også dø fra synden, det må la seg korsfeste. Her beveger vi oss inn i den passive natten, der det er Gud som handler.¹⁵³

*No matter how much individuals do through their own efforts, they cannot actively purify themselves enough to be disposed in the least degree for the divine union of the perfection of love. God must take over and purge them in that fire that is dark for them.*¹⁵⁴

5.2 Sansenes passive natt

Nybegynnere på veien som trekkes inn i denne natten gjennom Guds nåde har enda ikke opplevd den som mørke. Slik en mor bærer et lite barn på armen og nærer det med søt melk blir nybegynnerne på dette stadiet båret av Gud. Gjennom åndelige øvelser som bønn, meditasjon og selvfornektelse mottar de rikelig med glede og trøst, noe som igjen fører til en iver etter å hengi seg til de åndelige øvelsene.

Ufullkommenheten og alle feilene i deres praktisering av dydene legger de ikke merke til.¹⁵⁵ I kapittelet om utfordringene for nybegynnere på den åndelige veien så vi på hvordan Johannes bruker de syv hovedsyndene til å beskrive fallgrøftene nybegynneren her står overfor. Etter å ha opplevd å motta næring fra Gud, velger Gud nå å formørke lyset, låse døren og stenge kilden til Åndens søte vann. Alle

¹⁵¹ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 151

¹⁵² Thompson, *St. John of the Cross*, 213

¹⁵³ Stein, *Korsvitenskap*, 65

¹⁵⁴ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 366-367

¹⁵⁵ Stein, *Korsvitenskap*, 65

øvelser som før gav en god smak, oppleves nå som meningsløse og ubehagelige.¹⁵⁶ Sjelen befinner seg her i en overgangstilstand fra sansens natt til åndens natt. Det er natten hvor Gud opplyser og underviser sjelen uten dens egne anstrengelser.¹⁵⁷

Gjennom å vokse i ydmykhet svekkes hovmodet, og en ser både seg selv og sin neste med nye øyne. Ved at en blir bevisst sin egen elendige tilstand, legger en ikke lenger merke til flisen hos sin neste, men hva en selv må ta et oppgjør med. Sjelen søker nå å bli belært for å nå frem på den rette vei. Natten blir en dydens skole der sjelen lærer hengivelse og tålmodighet gjennom å være trofast i det åndelige livet, selv når den ikke opplever trøst og fornying.¹⁵⁸

5.3 Åndens aktive natt

Åndens natt står som andre etappe i den symbolske natten. I sansenes natt var målet å kvitte seg med og gi avkall på begjæret etter det skapte. Når sjelen nå beveger seg inn i Åndens natt, må den for å nå frem til Gud dø fra sine naturlige krefter, sanser og forstand.¹⁵⁹ Stikkordet for Åndens natt er derfor tro. Johannes skriver:

*Faith, the theologians say, is a certain and obscure habit of soul. It is an obscure habit because it brings us to believe divinely revealed truths that transcend every natural light and infinitely exceed all human understanding.*¹⁶⁰

Med dette mener Johannes at gjennom konstant å praktisere tro, blir det til slutt et vanlig handlemønster for sjelen. Colin Thompson gir oss et greit bilde for å beskrive hvordan dette fungerer. En musiker behøver ikke nødvendigvis å fokusere all sin tid på notene nedskrevet i selve komposisjonen. Når en har lært seg kunsten å lese noter, kan en heller fokusere på selve fortolkningen av stykket og fremførelsen. Samtidig med dette mottas troen som mørke. Grunnen skyldes at troens kilde er et overveldende lys som kaster alt menneskelig lys ut i skyggen. Dette lyset er en gave, og ikke en kvalitet en kan opparbeide seg i seg selv. Som vi har vært inne på tidligere, har ikke Johannes et negativt bilde av det skapte, problemet oppstår når det skapte blir feilplassert. Slik er det også med intellektet. Johannes' analogi dreier seg ikke om å bryte ned intellektet, men hvordan intellektet har knyttet seg til det skapte,

¹⁵⁶ Stein, *Korsvitenskap*, 66 & John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 376

¹⁵⁷ Stein, *Korsvitenskap*, 62

¹⁵⁸ Stein, *Korsvitenskap*, 69

¹⁵⁹ Stein, *Korsvitenskap*, 73

¹⁶⁰ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 157

og er blitt slave under den begrensende menneskelige kunnskap. Mørket sjelen nå opplever er å bli brutt fri fra disse begrensende og misbrukende lenkene. I følge Johannes er dette mørket høyst nødvendig:¹⁶¹

*Those who are not yet entirely blind will not allow a good guide to lead them. Still able to perceive a little, they think that the road they see is the best, for they are unable to see other and better ones.*¹⁶²

Disse ordene kan sees i sammenheng med Johannes' tidligere omtale av de sjeler som ikke ville la seg veilede, men bare bli bekreftet. Renselsen av fornuften er i følge Johannes høyst nødvendig for at den skal gjeninnta sin rettmessige plass i sjelen. Hans skille mellom fornuft og åpenbaring ligner på mange måter mer en reformatorisk forståelse, enn tradisjonell katolsk.¹⁶³ Johannes skriver om hvordan troen kommer gjennom Ordet:

*Yet we come to know it through hearing, by believing what faith teaches us, blinding our natural light and bringing it into submission. St. Paul states: Fides ex auditu (Rom.10:17). This amounts to saying that faith is not a knowledge derived from the senses but an assent of the soul to what enters through hearing.*¹⁶⁴

Gud er lys, og når hans lys faller på mennesket, blir det smertelig klar over sin ringe tilstand.¹⁶⁵ Troens oppgave er å skape enhet mellom sjelen og Gud. Johannes beskriver blant annet sjelen som et vindu. Når solen skinner på glasset belyses flekkene som dekker vinduet. Når glasset er rent skinner derimot solen gjennom, og skillet mellom strålen og glasset er umulig å skjelne. Glasset vil fremdeles være glass, men det er nå blitt helt og holdent gjennomskuelig til lyset.¹⁶⁶

*Although obviously the nature of the window is distinct from that of the sun's ray (even if the two seem identical), we can assert that the window is the ray or light of the sun by participation. The soul on which the divine light of God's being is ever shining, or better, in which it is ever dwelling by nature, is like this window, as we have affirmed.*¹⁶⁷

¹⁶¹ Thompson, *St. John of the Cross*, 191-192

¹⁶² John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 160

¹⁶³ Thompson, *St. John of the Cross*, 192

¹⁶⁴ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 158

¹⁶⁵ Stinissen, *Natten er mitt lys*, 18

¹⁶⁶ Thompson, *St. John of the Cross*, 192

¹⁶⁷ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 164-165

Ved å vaske bort alle de menneskeskaptene flekkene skaper sjelen rom for Gud. "...by uniting its will perfectly to God's; for to love is to labor to divest and deprive oneself for God of all that is not God".¹⁶⁸ Når dette er gjort, blir sjelen opplyst og omformet i Gud. Sjelen befinner seg nå i en tilstand hvor Gud kommuniserer sin overnaturlige væren til sjelen på en slik måte at sjelen fremtrer som Gud selv, og den er her i besittelse av det samme som Gud er i besittelse av.¹⁶⁹ Samtidig som den omformes av Gud er den også atskilt fra Gud, Johannes skriver:

*Yet truly, its being (even though transformed) is naturally as distinct from God's as it was before, just as the window, although illumined by the ray, has being distinct from the ray's.*¹⁷⁰

Når det skapte ikke lenger står i veien i relasjonen mellom sjelen og Gud, ser sjelen den hellige skjønnhet på en måte den aldri før har gjort, samtidig som dens menneskelige tilstand fremdeles er uforandret.¹⁷¹ At sjelen nå er i besittelse av direkte kunnskap fra Gud gjennom ånden, fører også med seg en ny epistemologisk prosess i sjelen.¹⁷² I en modell viser Howells hvordan de to epistemologiene, den sanselige erfaringen, som inneholder naturlig og overnaturlig erfaring, og den åndelige erfaringen virker.¹⁷³ Sjelen innhenter sin kunnskap på tre måter. Den første er gjennom ytre og indre sanser. Den andre skjer i ånden, men i samarbeid med forståelige former av kroppslig substans. Den tredje er hvor ingen kroppslig substans er involvert og mottas kun i sjelens substans. I følge Johannes er det kun den sistnevnte som skal assosieres med enhet med Gud. Sjelen må med andre ord løsrives både fra sine sanselige evner og hele den epistemologiske prosessen som baserer seg på former. Forskjellen på overnaturlig erfaring og åndelig erfaring er dermed at den sistnevnte går forbi de kroppslige sansene.¹⁷⁴ Åndens aktive natt foregår innenfor feltet beskrevet som åndelig erfaring (spiritual knowing) i modellen.

¹⁶⁸ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 165

¹⁶⁹ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 165

¹⁷⁰ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 165

¹⁷¹ Thompson, *St. John of the Cross*, 192

¹⁷² Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 27

¹⁷³ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 30

¹⁷⁴ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 27-28

Two Parallel Epistemologies in John of the Cross's Anthropology

	<i>Sensory knowing</i>	<i>Spiritual knowing</i>
Object	corporeal; created	incorporeal; uncreated
"Sensing" organ	Exterior bodily senses	Caverns of feeling (memory, intellect, and will in their spiritual orientation)
Storage faculty	interior bodily senses (fantasy/common sense)	feeling of the soul (common sense of spiritual faculties)
Knowing faculty	memory, intellect, and will in their natural orientation	power and strength of the substance of the soul

For å nå et mål må en ta i bruk middelet som bringer oss til målet. Skal man til en by, må man ta i bruk veien som fører til byen.¹⁷⁵ Om det skaptes evne til å virke som et middel for å oppnå en direkte enhet med Gud fremlegger Johannes at selv om en i skapningen kan finne likhet med og spor av Guds vesen, er det et stort skille mellom dem. "Consequently, intellectual comprehension of God through heavenly or earthly creatures is impossible; there is no proportion of likeness".¹⁷⁶ Det skapte kan med andre ord ikke fungere som et middel for å oppnå direkte enhet med Gud. Dette er hva åndens aktive natt dreier seg om, sjelen må renses fra sin tilknytning til det skapte, slik at den fullt og helt kan knytte seg til Gud.

We can gather from what has been said that to be prepared for this divine union the intellect must be cleansed and emptied of everything relating to sense, divested and liberated of everything clearly intelligible, inwardly pacified and silenced, and supported by faith alone, which is the only proximate and proportionate means to union with God.¹⁷⁷

Det er ikke sjelens strev som frembringer troen det her er snakk om, men den mottas som en gave for sjelen som er utholdene gjennom renselsen. Troens hensikt er å vise oss den hele og sanne Guds natur. Den viser Gud som uendelig, og som tre i en. Troen innehar den essensielle likheten som trengs for å oppnå direkte enhet, og det er

¹⁷⁵ Thompson, *St. John of the Cross*, 193

¹⁷⁶ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 174

¹⁷⁷ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 177

dermed bare troen, og troen alene som virker som middel for å nå målet. Johannes omtaler igjen troen som mørke på dette stadiet.¹⁷⁸

*Contemplation, consequently, by which the intellect has a higher knowledge of God, is called mystical theology, meaning the secret wisdom of God. For wisdom is secret to the very intellect that receives it. St. Dionysius on this account refers to contemplation as a ray of darkness.*¹⁷⁹

5.3.1 Fra meditasjon til kontemplasjon

Meditasjon befinner seg innenfor feltet beskrevet som sanselig erfaring (sensory knowing) og innhenter sin kunnskap gjennom naturlig og overnaturlig erfaring. Det fungerer blant annet gjennom å forestille seg Jesus som korsfestet, eller Gud sittende på en trone. I Johannes' lære står forskyvningen fra meditasjon til kontemplasjon som et sentralt element i sjelens tilnærmingen til Gud gjennom den mørke natten.¹⁸⁰

Johannes skriver:

*The soul will have to empty itself of these images and leave this in darkness if it is to reach divine union. For these images, just as the corporeal objects of the exterior senses, cannot be adequate, proximate means to God.*¹⁸¹

Johannes stod her i kontrast til store deler av hva som var vanlig åndelig praksis innenfor den katolske kirken. Samtidig havnet han også i strid med hva majoriteten av kirkens åndelige ledere anbefalte.¹⁸² Blant disse befant det seg en oppfatning om at å forlate gitte former for bønner, eller mentale bilder var farlig.¹⁸³

”Kontemplasjon er intet annet enn en skjult, fredelig, elskende innstrømming av Gud,” i følge Johannes, og som når den blir gitt rom vil antenne ånden med kjærlighet.¹⁸⁴

Med andre ord er kontemplasjon bønn hvor sansene har skiftet over til ånd, og sjelen ikke operer som passiv observatør. Stor innsikt og aspirasjoner har måttet vike plass

¹⁷⁸ Thompson, *St. John of the Cross*, 193

¹⁷⁹ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 176

¹⁸⁰ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 186 & Thompson, *St. John of the Cross*, 195

¹⁸¹ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 186

¹⁸² jmf. s.6-7

¹⁸³ Thompson, *St. John of the Cross*, 195

¹⁸⁴ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 382 & Matthew, *Guds innvirkning*, 91

for et samvær som kanskje oppleves som mindre fargerikt, men heller som en total form for samvær med Gud.¹⁸⁵

Johannes har blant enkelte kritiske røster blitt beskyldt for å være en universell mystiker, som like gjerne kunne vært buddhist, men som tilfeldigvis var kristen. Mot slike påstander viser Thompson hvor sterkt Johannes' mystikk er knyttet opp til korset, og hvordan troen uskillelig er tilknyttet korset. I sin lære benytter blant annet Johannes seg av Mark.8:34-35 for å beskrive vandringen mot perfektjon.¹⁸⁶

Om noen vil følge etter meg, må han fornekte seg selv og ta sitt kors opp og følge meg. For den som vil berge sitt liv, skal miste det. Men den som mister sitt liv for min skyld og for evangeliets skyld, skal berge det.

Kristus er både døren og veien inn i mysteriet, han er den som gjør foreningen med Gud mulig. Ved å fornekte seg selv for Guds skyld, både på det sanselige og det åndelige planet, skapes muligheten til en dypere foreningen, der det høyeste trinnet man i dette livet kan oppnå er sjelens oppløsning til intet. Det skjer gjennom at en lar seg dø på korset både med ånd og sanser, både på det ytre og det indre plan. Målet vårt er som kjent forening med Gud. Veien som fører oss frem til dette målet er den korsfestede Kristus som vi blir ett med gjennom å la oss korsfeste sammen med Ham. Middelet for å oppnå dette er som vi har vært inne på troen¹⁸⁷

I verket *Ascent of Mount Carmel* bruker han også tid på å belyse de skader overnaturlig erfaring opplevd gjennom de ytre sansene eller i fantasien kan påfører sjelen.¹⁸⁸ Han baserer sin advarsel på de farer han merker seg gjennom å godta erfaringene gjort gjennom de kroppslige sansene. Først, mennesker som gjør seg slike erfaringer fristes ofte til å se på seg selv som mer favorisert i Guds øyne gjennom at han har skjenket dem denne velsignelsen. For det andre, i motsetning til å velge troens mørke vei og åndens nakenhet som er eneste middelet for å oppnå enhet, gjør de seg avhengig av den trøstende kraften som erfares i sansene. For det tredje er kilden til opplevelsen uklart.¹⁸⁹ Om dette punktet skriver han:

¹⁸⁵ Matthew, *Guds innvirkning*, 91

¹⁸⁶ Thompson, *St. John of the Cross*, 192 & John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 170

¹⁸⁷ Stein, *Korsvitenskap*, 78-80

¹⁸⁸ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 179-180

¹⁸⁹ Thompson, *St. John of the Cross*, 194

*Regardless of the cause of these apprehensions, it is always good for people to reject them with closed eyes. If they fail to do so, they will make room for diabolical representations. And when the devil is given such a free hand, his representations multiply while God's representations cease, so that eventually all these apprehensions will come from the devil and none at all from God.*¹⁹⁰

En ser både her, og som vi har vært inne på tidligere hvordan det befinner seg farer og utfordringer på den åndelige vandringen. Den eneste sikre veien til enhet går gjennom troen, som når den ikke forventer noe, forholder seg åpen til Gud, slik at han kan dra sjelen til sitt mål.¹⁹¹

Kontemplasjonen står her som et ledd i sjelens vandring mot denne enheten, og Johannes introduserer oss for troens hemmelige stige som han også omtaler som den mørke kontemplasjon. Bilde av en stige henter Johannes fra 1.Mosebok 28:12-13, om Jakobs' drøm hvor en stige strakte seg fra jorden og like inn i himmelen.¹⁹² I følge Johannes er meditasjonen et trinn på den hemmelige stigen.

For å nå det flate terrenget på toppen av stige, må hvert trinn legges bak seg.

Læremesteren lærer sjelen uten at den kan forklare hva som skjer. Gud taler direkte i sjelen og bringer dermed alle ytre og indre sansevner til taushet. Sansene kan verken gjengi dette språket, eller forstå hva som blir formidlet. Ikke har de noe ønske om det heller.¹⁹³ Stigen antenner og opplyser sjelen med kjærlighet der den beveger seg trinn for trinn til Gud, sin Skaper. Det er kjærligheten som gjør det mulig for sjelen å bli hel og forenet med Gud. Johannes viser til mystikerne Bernard av Clairvaux og Thomas Aquinas og deres lære om å skille trinnene fra hverandre etter deres virkning. Denne kjærlighetstrappen er så hemmelig at bare Gud kan måle og veie den. Det gjør at det er umulig på naturlig vis å erkjenne hvordan disse trinnene er i seg selv.¹⁹⁴ På det første trinnet opplever sjelen det som å ha en sykdom. Selv om sjelen opplever det slik, er det ikke en sykdom som leder til død, men til Guds forherligelse. Sjelen beveger seg nå fra trinn til trinn for å nå det tiende og siste trinnet der den får skue Gud helt, og dermed blir fullkomment lik Gud. Dette trinnet tilhører ikke livet i denne verden, men det kommende. Sjelen kan likevel i dette livet oppleve å brenne

¹⁹⁰ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 183

¹⁹¹ Thompson, *St. John of the Cross*, 194-195

¹⁹² John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 440

¹⁹³ Stein, *Korsvitenskap*, 150

¹⁹⁴ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 440 & Stein, *Korsvitenskap*, 151

opp i søt kjærlighet til Gud. Ord kan ikke beskrive de erfaringer sjelen her gjør seg.¹⁹⁵

5.3.2 De tre tegn

I følge Johannes er en av feilene mange gjør i sin åndelige vandring å henge seg fast ved meditativ bønn, selv om den ikke lenger gjør noen nytte. Samtidig kan en ikke bare hoppe fra meditasjon til kontemplasjon uten videre. Han gir oss tre tegn som må være tilstede samtidig, for at personen skal bevege seg fra meditasjonstrinnet til kontemplasjonstrinnet. For det første finner sjelen kun tørrhet der den før fant fornying, og kan ikke lenger meditere skikkelig. Johannes beskriver det med at sjelen ikke lenger finner glede og trøst verken i himmelske eller jordiske ting.¹⁹⁶ Når Gudsrelasjonen ikke lenger frembringer tilfredsstillelse blir sjelen urolig, og frykter at den har mistet Gud. Dette er det andre tegnet. Sjelen tenker ofte med angst og uro på Gud, men siden den ikke lenger fornemmer noen glede ved de himmelske ting, frykter sjelen at den ikke lenger tjener Gud. Sorgen og uroen sjelen nå føler, er paradoksalt nok et positivt tegn. Om sjelen hadde vært likegyldig til tapet av gleden den før opplevde, ville det vært et tegn på lunkenhet, uroen er derfor et tegn på at sjelen ikke er lunken. Det tredje tegnet er at sjelen har beveget seg fra å sysle med tanker om Gud, til punktet der det eneste den ønsker er Gud.¹⁹⁷ Den føler ikke lenger behov for å fokusere fantasien eller sansene mot bestemte objekter. Johannes skriver:¹⁹⁸

*Such a one prefers to remain only in the general loving awareness and knowledge we mentioned, without any particular knowledge or understanding.*¹⁹⁹

I kontemplasjonen er blikket festet på Gud i seg selv, og ikke i opparbeidede bilder om Ham. Johannes beskriver ofte dette blikket som *atención amorosa*, som betyr kjærlighetsfull oppmerksomhet.²⁰⁰ Personen befinner seg her i en tilstand der ikoner eller andre spesifikke midler for å frembringe et bilde av Gud ikke lenger er nødvendig i bønnen. Ord står nå som et hinder, og er ikke i stand til å beskrive hva

¹⁹⁵ Stein, *Korsvitenskap*, 151-153

¹⁹⁶ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 377 & Stinissen, *Natten er mitt lys*, 14

¹⁹⁷ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 378, 380 & Stinissen, *Natten er mitt lys*, 15

¹⁹⁸ Thompson, *St. John of the Cross*, 195

¹⁹⁹ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 190

²⁰⁰ Stinissen, *Natten er mitt lys*, 14-15

som skjer i sjelen. Den kontemplative bønningen er sammenfattet og trenger seg inn i det himmelske. Sjelen er målløs, og passiv mottakende av Guds gaver. Gjennom meditasjonen har sjelen opparbeidet seg vaner og en generell kjærlig kunnskap. Sjelen som nå har beveget seg inn i kontemplasjonen, drikker nå av vannet fra selve kilden og trenger ikke lenger streve med å føre vannet gjennom de gamle kanalene av former og figurer. Når intellektet er blitt rensset for all begrenset kunnskap knyttet til ord og bilder, fjernes hindringene, slik at intellektet nå uten omveier, eller hindringer kan motta av det hellige kunnskapslyset.

5.3.3 Syner og åpenbaringer

I følge Johannes må en være bevisst på farene som følger i farvannet av fortolkninger av profetier og åpenbaringer.²⁰¹ ”The spirit is difficult to understand, much richer and more plentiful, very extraordinary and far beyond the boundaries of the letter,” skriver han.²⁰² Sjelen skal være forsiktig med å for kjapt anta at de har forstått den hele og fulle mening. Johannes’ konsekvente skepsis mot syner og åpenbaringer har også noen viktige unntak. Han deler dem opp i tre kategorier. Først, etter å ha påpekt viktigheten av varsomhet i møte med åpenbaringer, viser han hvordan sjelen passivt mottar syn på en overnaturlig måte, samt hvordan de åndelige og de kroppslige sansene fungerer parallellt med hverandre i denne sammenheng. Sinnet kan se og høre ting uten at det forkommer en fysisk form av hva det ser og hører. En slik erfaring beskriver han som visjon. Den andre kategorien er når visjonen frembringer en ny forståelse i sinnet, dette beskriver han som åpenbaring. Den tredje kategorien er lokusjoner (stemmer) som blir hørt i sjelen.²⁰³ Det som mottas etter sansene og som oppleves overnaturlig, og som gir en erfaringen av åndens søte duft, smak og glede, omtaler han som åndelige følelser.²⁰⁴ Alle disse erfaringene er åndelige meddelelser, og fremstiller seg for forstanden uten dens egen hjelp, eller ved bruk av ytre eller indre sanser. Johannes betegner dem som intellektuelle visjoner.²⁰⁵

Under den første kategori finner man de fysiske objekter. Dette kan være både av jordisk og himmelsk art, men kommuniseres direkte og overnaturlig til intellektet. Et eksempel på et slikt syn finner vi i Johannes Åpenbaring kapittel 21 der

²⁰¹ Thompson, *St. John of the Cross*, 195-196 & John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 192

²⁰² John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 215

²⁰³ Lokusjoner er en betegnelse for stemmer

²⁰⁴ Thompson, *St. John of the Cross*, 196 & John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 239

²⁰⁵ Stein, *Korsvitenskap*, 85

apostelen Johannes ser en ny himmel og en ny jord. Måten et slik syn forekommer, sammenlikner han med en dør som blir åpnet, og gjennom åpningen stråler et lys. På linje med lynet som kan opplyse en mørk natt, fylles stedet med lys, for så å forsvinne, slik at en igjen er etterlatt i mørket, men med et bilde etterlatt i minnet. Selv om disse synene i seg selv er gode, kan de også bli misbrukt ved at sjelen knytter seg til synene i stede for Skaperen.²⁰⁶

Den andre kategorien Johannes taler om, er åpenbaringer som består av en:

*...intellectual understanding and vision of truths about God, or vision of present, past, or future events that bears great resemblance to the spirit of prophecy...*²⁰⁷

Slike åpenbaringer omtaler han som hellige berørelser siden de kommer direkte fra Gud, og det ikke er fare for demonisk innblanding. Åpenbaringer gjeldende jordiske ting og omstendigheter ser han derimot på med skeptiske øyne. Slike åpenbaringer virker kanskje å ha til hensikt å se inn i hjertene og handlingene til andre mennesker, men i følge Johannes er derimot djevelen ofte aktiv her med å bringe frem i minnet andres synder og feiltrinn med det for øye å tale nedlatende om andre, og sette seg selv over dem.²⁰⁸ Videre deler Johannes åpenbaringene om mystikkens skjulte hemmeligheter inn i to: (1) De som berører Gud selv, og (2) den som berører Guds natur slik den kommer til syne gjennom hans gjerninger. Det finnes ikke nye åpenbaringer om Gud, siden han har åpenbart seg en gang for alle. Åpenbaringene vi her snakker om blir dermed mer stående som manifestasjoner og deklarasjoner på det allerede åpenbarte mysteriet. Også her kan djevelen være aktiv, gjennom å foreslå sannheter, for deretter å introduserer løgnene sine. Johannes fremlegger viktigheten av å ta avstand fra disse løgnene:²⁰⁹

*If, in these two categories we mentioned, some new truth about our faith is revealed, or something at variance with it, we must by no means give assent, even though we may have evidence that it was spoken by an angel from heaven*²¹⁰

²⁰⁶ Thompson, *St. John of the Cross*, 196-197 & John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 242

²⁰⁷ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 245

²⁰⁸ Thompson, *St. John of the Cross*, 197-198

²⁰⁹ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 253-254 & Thompson, *St. John of the Cross*, 198

²¹⁰ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 253

Han viser her til Paulus sine ord i Galaterbrevet kapittel 1 der han advarer mot å lytte til et annet evangeliet enn det som er forkynt dem. Likeledes advarer Johannes mot å gi etter om det skulle bli åpenbart for en noe som strider mot den kristne tro.²¹¹

Den tredje kategorien, som er lokusjoner, deler han inn i tre grupper: Den første gruppen er Suksessive lokusjoner, som er de ord og resonnement ånden selv former og slutter seg til mens den erindrer. En fare med de suksessive lokusjoner er at Gud fort blir tatt til inntekt for alle former og opplevelser som følger, og en kan dermed havne på åndelig avveie basert på subjektive opplevelser av at "Gud har fortalt meg" eller "Gud har svart meg". I mange tilfeller er det ikke Gud, men dem selv som snakker. Djevelen er observant på mennesker som har knyttet seg til slike lokusjoner, og kan starte å foreslå ord og ideer til dem som alle er villedende. På denne måten sprer djevelen sine kjetterske tanker. For å stå imot djevelens bedrag må en derfor rette sin vilje mot Gud for å tjene ham, være tilfreds med kirkens lære, samt adlyde den hellige lov.

Den andre gruppen er formelle lokusjoner, som er bestemte, distinkte og formelle ord ånden mottar, uten at de nødvendigvis går gjennom ens egen erindring, men gjennom andre. Slike ord kan også være villedende og bør i følge Johannes derfor diskuteres med sin skriftefar for å skille bort det som er av demonisk art, og bevare det som leder til enhet med Gud.

Den siste gruppen reelle lokusjoner er andre ord som også produseres i ånden, men som er uavhengig om de skaper noen form for erindring i sjelens' minne. Disse lokusjonene skaper den kraft og substans de gir uttrykk for i sjelens substans. Eksempelvis, hvis sjelen mottar ordet "Frykt ikke", vil sjelen med det samme finne styrke og ro.²¹²

Den siste kategorien, de åndelige følelsene som også påvirker intellektet, diskuterer han hovedsaklig i sin utlegning om viljen. Som nevnt omtaler han disse følelsene som berøringer. De kan oppleves både som korte og langvarige, men etterlater en høystemt og nærende opplevelse av Gud. Berøringene mottas passivt og skal lede ånden til ydmykt la Gud gjøre sin vilje gjennom dem.²¹³ De ulike etappene i

²¹¹ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 253

²¹² John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 255, 259, 260, 263 & Thompson, *St. John of the Cross*, 198-199

²¹³ Thompson, *St. John of the Cross*, 199 & John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 266

natten er ikke å forstå som separate hendelser som etterfølger hverandre. Hva Gud gjør i åndens aktive natt, og ens egen løsrivelse i sansenes aktive natt foregår parallelt med hverandre. I sin refleksjon bruker Johannes sin erfaring som skriftefar i møte med munk og nonne som stod overfor ulike prøvelser og spørsmål. Han veileder dem på en åndelig vei der man ikke skulle akseptere enhver ny lære, men holde seg nær til korsets vei og kirkens lære.²¹⁴

5.4 Åndens passive natt

Synd er en åndelig forstyrrelse som stadfestes gjennom gitte handlinger og holdninger. Skal sjelen gjøre fremgang, må den gå til roten av synden.²¹⁵ Johannes beskriver hva som skjer i natten på følgende måte:

*This dark night is an inflow of God into the soul, which purges it of its habitual ignorance and imperfections, natural and spiritual, and which the contemplatives call infused contemplation or mystical theology. Through this contemplation, God teaches the soul secretly and instructs it in perfection of love without its doing anything or understanding how this happens.*²¹⁶

Johannes bruker tre bilder på å beskrive den passive natten: tørke, tomhet og mørke. Han alluderer natten til Jonas' opplevelse av å bli svelget av den store fisken. Sjelen opplever det nå som et mørke, som i en mørk grav hvor den føler seg frastøtt av Gud. Men skal sjelen gjenoppstå, må den også gjennom denne natten.²¹⁷ Målet med sansenes natt er at det overfladiske mennesket skal bli et dypt menneske. I åndens natt derimot blir mennesket guddommeliggjort. Der sjelens lengsel før var å elske Gud med en dypere kjærlighet, er den nå å elske Ham med hans egen kjærlighet. I løpet av denne natten brytes alt en har bygget opp ned, slik at Gud kan vinne skikkelse i en. Her mister en sitt liv for å vinne Guds liv.²¹⁸

Det finnes tider i løpet av natten der Gud oppleves nær, disse stundene er tegn på den legende prosessen Gud fører sjelen gjennom. Men mørket som følger etter nærværet er dypere og mørkere enn mørket en før har erfart. Ikke en gang minnet om det gode nærværet virker lindrende på sjelen, som nå føler seg fanget i et mørke den aldri vil komme seg ut av. De mennesker som når det tiende og siste trinnet på den

²¹⁴ Thompson, *St. John of the Cross*, 199-200

²¹⁵ Thompson, *St. John of the Cross*, 213

²¹⁶ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 401

²¹⁷ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 404 & Thompson, *St. John of the Cross*, 214

²¹⁸ Stinissen, *Natten er mitt lys*, 17

skjulte stigen av kjærlighet, er i følge Johannes få. Til gjengjeld har de som når frem til dette trinnet gått gjennom en renselse i dette livet som frigjør dem fra den siste renselsen. En slik påstand vekker motstand i og med at Johannes her indikerer at disse sjelene går direkte til himmelen.²¹⁹ Kan mennesket frelse seg selv? Her er det viktig å se at den renselsen som foregår i natten er Guds renselse av sjelen, det er ikke menneskets verk, og for de sjeler som når det tiende trinnet skjer det kun gjennom Guds nåde. Målet for renselsen er å nå inn i en indre enhet med Gud. Johannes skriver:

*As we mention, this vision is the cause of the soul's complete likeness to God. St. John says: We know that we shall be like him (1.John.3:2), not because the soul will have as much capacity as God – this is impossible – but because all it is will become like God. Thus it will be called, and shall be, God through participation.*²²⁰

Ordene til Johannes er ikke nye, de har linjer langt tilbake. Tanken om guddommeliggjøring av sjelen som frelsesmål var en utbredt tanke i oldkirken.²²¹ I det fjerde århundre finner vi et utsagn av Biskop Athanasius av Alexandria som gir gjenklang i hva Johannes her sier: ”Gud ble menneske for at mennesket skulle bli guddommeliggjort”.²²² Guds mål med å lede sjelen gjennom den mørke natten er å løfte den opp til et høyere stadie, og en dypere kommunikasjon med Gud. Bevegelsen fra mørke til lys kan på mange måter sammenlignes med Paulus’ omtale av det gamle og nye mennesket. Sjelen gjennomgår en indre konflikt hvor den mistenker at den er fortapt, og at alt den betraktet som godt er over, noe som igjen fører til en dyp smerte i ånden.²²³ Som en forklaring på hva som skjer i natten, bruker Johannes bildet av en vedstokk som blir lagt inn i en flamme. På samme måte som vedstokken blir forberedt på forandring i flammene, blir sjelen rensset og forberedt til enhet med Gud. Det første flammen gjør er å avfukte vedstokken, slik at den kvitter seg med vannet som samlet seg i den. Deretter gjør flammene vedstokken mer og mer svart slik at den til slutt blir mørk og stygg. På denne måten kvitter vedstokken seg med alle de uvesentlige egenskapen som står som en motsetning til å brenne. Så til slutt gjennom

²¹⁹ Thompson, *St. John of the Cross*, 215

²²⁰ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 445

²²¹ Everett Ferguson, *Encyclopedia of Early Christianity* (New York & London: Garland Publishing, Inc., 1998) 1024-1025

²²² Halldorf, *21 Kirkefedre*, 87

²²³ Thompson, *St. John of the Cross*, 215 & Herrera, *Silent Music*, 53 & Efeserbrevet 4:22-24

å varme opp vedstokken og sette den i brann fra utsiden omformer flammen vedstokken til å bli lik seg selv. Når vedstokken så er forvandlet har den ikke lenger noen form for aktivitet eller passivitet som er styrt av den selv utenom dens vekt og størrelse som er tettere enn flammen. Vedstokken er nå i besittelse av flammens egenskaper og utøver dens handlinger.²²⁴ Johannes skriver:

*It is dry and it dries; it is hot and it gives off heat; it is brilliant and it illumines; it is also much lighter in weight than before. It is the fire that produces all these properties in the wood.*²²⁵

Vedstokken som nå er formet av flammen er forandret til å ligne flammen, den er omfavnet av flammen. På samme måte oppnår sjelen gjennom vandringen enhet med Gud. I diktet *The Dark Night of the Soul* bruker Johannes bildet av den hemmelige stigen, et bilde vi har vært inne på tidligere. Stigen er et gammelt symbol for bestigning til den hellige. Den gjør sjelen i stand til både å bevege seg oppover til Gud, samtidig som den beveges nedover i ydmykhet.²²⁶

*For on this road, to descend is to ascend and to ascend is to descend, since those who humble themselves are exalted and those who exalt themselves are humbled.*²²⁷

Selv om Johannes ikke gjør det tydelig, ser en noe av hans kristologi i hans forståelse av at en vokser gjennom ydmykhet. Inkarnasjonen viser oss hvordan Jesus ydmykt gav avkall på sitt eget og tok på seg en tjenerskikkelse og var lydige inn til døden. Derfor er han også av Gud opphøyet og gitt navnet over alle navn. Ydmykhetens vei er korsets vei.²²⁸ Her ser en spor tilbake til visdommen fra ørkenfedrene, og deres tankepråk som løftet opp Kristi ydmyke vei som eneste veien inn til Guds rike, og som det fremste våpenet i kampen mot fienden. Dermed blir også hovmodet menneskets farligste fallgrøft.²²⁹ Denne forståelse av ydmykhet som veien mot vekst finner vi også i Jesu ord til skriftlærde og fariseerne: "Den som setter seg selv høyt,

²²⁴ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 416

²²⁵ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 416-417

²²⁶ Thompson, *St. John of the Cross*, 217 & John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 439

²²⁷ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 439

²²⁸ Thompson, *St. John of the Cross*, 217

²²⁹ Samuel Rubenson, *Öknens vishet* (Malmö: Silentium Theologia, 2009) 40 - 41

skal settes lavt, og den som setter seg selv lavt, skal settes høyt".²³⁰ I den passive natten viser Johannes hvordan Gud arbeider i sjelen og forbereder den for fellesskap med Ham. Sjelen kan ikke frelse seg selv. Johannes viser hvordan Gud arbeider i begge delene av sjelen for at den skal nå frem til fellesskapet. Veien Gud leder den gjennom kan til tider være smertefull, men det er Hans arbeid i sjelen som gjør at den blir i stand til å nå sitt mål, som er enhet med Gud.²³¹

5.4.1 Minnet

Den siste delen av natten, som tar for seg renselsen av minnet gjennom håpet, ligner prosessen renselsen av intellektet går gjennom. I denne natten blir minnet berørt av de hellige berøringene som vi tidligere har omtalt. Berøringen fører til at minnet blir så oppslukt i Gud at det til tider glemmer normale aktiviteter som å spise og drikke. Sjelen som nå har funnet sin tilfredsstillelse i Gud alene, beveges her bare til de tingene Gud leder den.²³² Thompson viser hvordan Johannes forståelse av minnet korresponderer med det 21. århundres forståelse av psykisk helse. Minnet kan oppholde seg med negative tanker og la seg ødelegge av dem, eller overvinne dem slik at de skumle og truende bildene ikke blir styrende.²³³ Johannes viser hvordan mennesket ut fra et kristent perspektiv gjennom å rense minnet fra fortidens byrder og gleder kan finne seg selv og se sin verdi og potensial. Minnet, som før kunne oppleves som hemmende, blir løftet opp og erstattet med en ny trygghet og mening. For Johannes er ikke minnet primært fortid, men styrer også hvordan individet opplever nåtiden og fremtiden. Minnet er evnen å være tilstede og til å mentalt eie om objektet tilhører fortid, nåtid, eller fremtid. Både fortiden og fremtiden kan bli hindringer i sjelens vandring mot enhet, siden den ved å henge seg opp i dem knytter seg til skapte ting. Gud er hele tiden håpets mål. Hos Johannes finner vi ikke en teknikk for hvordan minnet skal renses, men en tydeliggjøring av hvorfor en slik tømning av minnet er nødvendig. Resultatet av å undertrykke virkningen av sin ufullstendighet, sitt begjær, falske standpunkt og holdninger blir at sjelen tar skade og gir rom for demonisk innblanding, som kun kan trenge seg inn gjennom evnene eller lidenskapene som assosieres med erindring.

²³⁰ Matt.23:12

²³¹ Thompson, *St. John of the Cross*, 217

²³² Thompson, *St. John of the Cross*, 200 & John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 269

²³³ Thompson, *St. John of the Cross*, 200

Motstykket til en slik innblanding finner en i renselsen, som bringer med seg fred i sjelen, motstand av demonisk innblanding, og mottakelighet for åndens handlinger.²³⁴ En slik renselse av minnet synes på mange måter umulig. Til dette svarer Johannes at Gud selv ønsker og arbeider mer aktivt for det enn sjelen. Det betyr likevel ikke at sjelen ikke skal forberede seg.²³⁵

*This they do naturally, especially with God's help. In the measure that they enter into this negation and emptiness of forms through their own efforts they will receive from God the possession of union. God effects this union in them passively, (...), in the passive night of the soul.*²³⁶

All kunnskap som er innhentet gjennom de fem sansene og lagret i minnet må med andre ord renses bort. Sjelen bidrar derfor på sitt vis i den passive natten, men Gud er hovedaktøren. Grunnen til en slik radikal behandling av minnet er å skape en blokk mot de forstyrrelser og hindringer som kommer nedenfra. Samtidig som det skapes et rom som er mottakelig, og der minnet kommuniserer med Gud kun gjennom den teologiske dyden håp. Gode og dårlige minner former menneskers håp og frykt. Johannes viser hvordan mennesker blir lukket inn i dem, og hvordan en skal bevege seg ut av dem. Det er her ikke snakk om undertrykkelse av verken frykten eller håpet, de må begge bli brakt ut i det åpne, men han tydeliggjør at når de er gjenkjent skal de forlate den plassen de opptar slik at sjelen kan fortsette sin ferd mot enhet i Gud gjennom håpet.²³⁷ Johannes skriver:

*...the more hope it has the greater will be its union with God; for in relation to God, the more a soul hopes the more it attains. And it hopes more when, precisely, it is more dispossessed of things; when it has reached perfect dispossession it will remain with perfect possession of God in divine union.*²³⁸

For sjelen er det knyttet fare i å bygge på naturlige minner. Grunnen er at sjelen ikke kan dømme hva som er disse tankenes kilde. Den kan bli forvirret til å tro at noe er av Gud som egentlig er av en selv. Og hva som er av Gud kan forveksles med å stamme fra djevelen, mens en tror at det som faktisk er av djevelen kommer fra Gud.

²³⁴ Thompson, *St. John of the Cross*, 200-201 & John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 274-275

²³⁵ Thompson, *St. John of the Cross*, 201

²³⁶ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 272

²³⁷ Thompson, *St. John of the Cross*, 201

²³⁸ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 279

Hva som i utgangspunktet er ubetydelige ting, kan påføre sjelen stor skade, om den ikke er bevisst på de overnevnte farene. Så lenge sjelen gir rom for annet enn Gud er den ikke i posisjon til å motta fra en direkte kontakt med Gud. På denne måten blir Guds bilde formet ut fra menneskets bilde av ham, og ikke fra hvem han er i seg selv. Bilder som er ment som midler for å nå målet blir misforstått, og ender som mål i seg selv.²³⁹

5.4.2 Viljen

Vi har til nå sett på hvordan Gud arbeider i intellektet og i minnet. Vi vil nå se på hvordan Gud arbeider i viljen. I følge Johannes styres viljen av fire komponenter: Glede, håp, smerte og frykt.²⁴⁰ Johannes fikk bare fullført deler av sin avhandling av den første komponenten, de tre andre rakk han ikke starte på. Samtidig ser man i verket *Ascent of Mount Carmel* hvor tett de fire komponentene er lenket opp mot hverandre. Vi er dermed bare i besittelse av hans utlegging om den første komponenten, glede. Johannes identifiserer seks kilder til glede: (1) Personlige goder, som blant annet inneholder posisjon, barn, slektninger og ekteskap; (2) naturlige gaver, som intelligens; (3) de fem sansene; (4) moralske gaver, som består av dyder og gode gjerninger; (5) overnaturlige gaver, som inneholder blant annet tungetale, helbredelse og profetier, og den siste (6) åndelige gave, er mellom annet bilder, kirker, seremonier og hellige steder.²⁴¹

En rekke menneskelige erfaringer, både hellige og sekulære blir av Johannes nøye gransket. Blant annet omtaler han hvilke nødvendige holdinger som kreves overfor ens materielle eiendeler. Disse eiendelene kan bli hindringer som blir styrende elementer i livet, og som leder sjelen inn i en lunken tilstand, der ens handlinger er styrt ut fra hva en føler en bør, eller av gammel vane, og ikke av kjærlighet. Frelsen betraktes som irrelevant, mens verdslige affærer blir styrende elementer og forer grådigheten og begjæret. Resultat blir avgudsdyrkelse hvor pengene tilbes fremfor Gud. Feil form for glede leder sjelen inn i en grådighet som gjør den til slave. Løsrivelsens frukter er sjenerøsitet, sammen med frihet og fred i

²³⁹ Thompson, *St. John of the Cross*, 202

²⁴⁰ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 292

²⁴¹ Thompson, *St. John of the Cross*, 202-203

sinn og sjel. Johannes mener ikke med dette at en ikke kan finne glede i skapte ting.²⁴² Johannes skriver:

*They obtain more joy and recreation in creatures through the dispossession of them. They cannot rejoice in them if they behold them with possessiveness, for this is a care that, like a trap, holds the spirit to earth and does not allow wideness of heart (2.kor.6:11).*²⁴³

Igjen ser vi hvordan Johannes advarer mot å knytte seg til det skapte fremfor Skaperen. Sjelen er ikke ment å knytte seg til noe mindre enn Gud. Når den gjør det, mister den friheten, og blir slave under hva den knytter seg til.

Samtidig med dette gir Johannes oss eksempel på hvordan musikk, som oppleves som glede gjennom sansene kan være med å løfte sjelen mot Gud. Når gleden som skapes rettes mot Gud, leveres den innenfor sitt rette element. Når det som mottas i sansene instinktivt løfter tankene mot Gud, og ikke retter seg mot selve den sanselige opplevelsen er det et ”...sign that they are profiting by the senses and the sensory part is a help to the spirit...”.

Om gledene derimot slår rot i selve sansene kan det føre til negative konsekvenser for sjelen. Eksempelvis kan gleden knyttet til matbordets rikholdige utvalg lede til fråtsing og drukkenskap.²⁴⁴ Det samme gjelder for hans omtale av de åndelige gaver. Hengivelsen skal rettes mot Gud, og ikke mot gjenstandene som brukes som midler for å nå målet. Når sjelen knytter seg til spesifikke gjenstander i sitt åndelige liv, blir det samtidig vanskeligere for ånden å fly til Gud, slik den var ment. I følge Johannes er en ekte hengiven person en som sentrerer sin oppmerksomhet hovedsaklig mot det han ikke ser, og som ikke gjør seg avhengig av en mengde bilder. De vil heller ikke bli knust av at bildene blir tatt fra dem, for de er ikke knyttet til dem, men ”They seek the living image of Christ crucified within themselves...”. Overdådige oratorier og kirker kan derfor være med å flytte blikket fra selve sannheten, til det kunstneriske uttrykket i seg selv. Kirken må derfor ikke bli målet for nytelse, den er kun et bilde på det indre levende tempelet.²⁴⁵ Igjen ser vi

²⁴² John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 299 & Thompson, *St. John of the Cross*, 203

²⁴³ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 302

²⁴⁴ Thompson, *St. John of the Cross*, 204-205 & John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 310-311

²⁴⁵ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 332, 341 & Thompson, *St. John of the Cross*, 207-208

hvordan fallgrøftene omtalt i forrige kapittel må overvinnes for å oppnå sjelens enhet i Gud.

Når det kommer til overnaturlige hendelser og mirakler, er Johannes tydelig på at tro ikke trenger dem. Samtidig som han ikke nekter for at mirakler kan finne sted, er han tydelig på at å bygge sin tillit på mirakler underminerer troen, siden troen da bygger på mirakelet og ikke Gud selv. Å knytte seg til miraklene fremfor Gud kan stå som en hindring for sjelens vandring mot målet, og hvor eneste resultatet av en slik tilknytning er åndelig hovmod.²⁴⁶

Hvilken plass har så de gode gjerningene i den kristne læren? Gjæringer utført av feil motiv skaper dømmende holdninger overfor andre, og en lengsel etter å gjøre gode gjæringer for å sette seg selv i godt lys. Når de derimot utføres rett, er handlingene i overensstemmelse med en rett bruk av fornuften. Gode gjæringer uten kjærlighet til Gud bringer ikke med seg noen fordeler, dermed kan heller ikke gode gjæringer frelse noen. Johannes tar her et oppgjør med tanken om å gjøre gode gjæringer i andres påsyn med den motivasjon at man skal bli beundret for sine handlinger. Mennesker som er opptatt av å fremheve seg selv, og som setter seg selv i sentrum vil så fort de møter motstand gi opp. De vil dermed heller ikke ta nye steg mot perfektjon. De gode gjærningene skal gjøres i skjul, og ikke for å sette seg selv i et bedre lys.²⁴⁷

*Christians should keep in mind that the value of their good works, fasts, alms, penances, and so on, is not based on quantity and quality so much as on the love of God practiced in them...*²⁴⁸

Johannes skriver i *The Ascent of Mount Carmel* at nesten ingen ene og alene i deres motivasjon, fullt og helt er styrt av kjærlighet til Gud. Samtidig peker han på fordelene som følger handlinger som ikke er smittet av, og motivert av, glede knyttet til egeninteresse, og et ønske om å imponere andre. Han lister opp følgende: (1) Økt motstand mot djevelen og hans verk; (2) Mer perfekt arbeid; (3) fattigdom i ånden; (4) ydmykhet og god dømmekraft; (5) frihet fra åndelig grådighet, fråtsing, latskap,

²⁴⁶ Thompson, *St. John of the Cross*, 206

²⁴⁷ Thompson, *St. John of the Cross*, 205

²⁴⁸ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 317-318

misunnelse og tusen andre laster, samtidig som en blir til større glede både for Gud og andre mennesker.²⁴⁹

Gjennom at Guds lys faller på sjelen bli den bevisst sin egosentrisitet og sitt eget mørke. Sjelen har nå blitt en slagmark mellom menneskets egosentriskhet og Guds hellighet. Lyset fyller sjelen for å jage bort mørket, noe som fører til at desto mer Gud opplyser sjelen, desto mer opplever den kampen mellom de to motsetningene. Sjelen føler nå at den har gått fra å sole seg i Guds kjærighet, til ikke lenger å ha noe felles med Gud. Den har mistet håpet av syne og ser bare sin egen elendighet. Her er et viktig poeng; følelsen sjelen nå sitter med er at den er avskåret fra Gud. Sannheten er at lidelsen den nå kjenner ikke bygger på Guds fravær, men derimot på Hans altfor påtrengende nærvær. Det sjelen nå opplever er Gud som arbeider med den, og som ikke har forlatt den. For Johannes har ordet "silencio" aldri en negativ klang. Sjelen forberedes gjennom stillheten til å møte Gud, og når Gud møter den skaper den stillhet i sjelen.²⁵⁰

²⁴⁹ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 321-322 & Thompson, *St. John of the Cross*, 205

²⁵⁰ Stinissen, *Natten er mitt lys*, 19-20

Kapittel 6

Å leve ut fra et annet sentrum

Reisen gjennom natten hos Johannes dreier seg når alt kommer til alt mer om nærvær enn lidelse. Gjennom sine verk viser han hvorfor dette nærværet er vært offeret. Johannes' lære dreier seg om å lage rom for gaven Gud gir i seg selv, samt hvordan Gud selv skjærer ut en åpning i sjelen for sin gave. Rommet som skapes er hva vi omtalte som NADA, gaven som gis er TODO. Sjelen som på grunn av synden har krympet, næres gjennom en begrenset spiritualitet og manglende sanselige evner. Det er beklagelig når den i følge Johannes har en uendelig kapasitet. I natten brytes begrensingens vegger ned, noe som igjen fører til at sjelen blir i stand til å leve ut fra sitt sanne sentrum.²⁵¹ Her finnes også noe av essensen hos Johannes. For Johannes er Jesus nærvær. Et nærvær som strekker seg dypere og lengre enn hva menneskelige ord og sanser kan beskrive og erfare.²⁵² Sjelen er nå i en tilstand der den erfarer og lærer det skapte å kjenne gjennom Gud, og ikke omvendt. Kunnskapen beveger seg ikke lenger gjennom sansene til ånden, men går fra ånden ut i sansene, den erfarer og kjenner Gud før det skapte.²⁵³ Her i sjelens sentrum er treenigheten aktiv gjennom de åndelige evnenes enhet. Dette fruktbare fellesskapet i sjelens sentrum er roten til sjelens handlinger.²⁵⁴ Etter å ha vært gjennom natten, har ikke sjelen bare beveget seg tilbake til sitt menneskelige utgangspunkt, men også sitt guddommelige. Sjelens sentrum er både Guds eget, og sjelens eget. Med dette mener Johannes at sjelen har full frihet i foreningen med Gud, ved at den av Gud er oppreist til et gjensidig nivå i Guds egen trinitariske aktivitet.²⁵⁵ Gjennom viljen reflekteres nå Guds lys. Johannes skriver:

*...they render the Beloved the same light and heat they receive. In the very manner they receive it, they return it to the one who gave it...*²⁵⁶

²⁵¹ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 209 & Stinissen, *Natten er mitt lys*, 21-22

²⁵² Matthew, *Guds innvirkning*, 180-181

²⁵³ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 710 & Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 56

²⁵⁴ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 55

²⁵⁵ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 57

²⁵⁶ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 705

Sjelens skapte natur vil fremdeles være atskilt fra Guds guddommelige natur, men forbindelsen dem i mellom er av en karakter direkte utformet av Kristus' enhet av menneskelig og guddommelig natur. Sjelen blir forvandlet gjennom kjærlighet til å bli ett med Faderen, i analogi til Faderen og Sønnens' enhet gjennom sin kjærlighet til hverandre.²⁵⁷ Howells viser oss hvordan denne kristologiske forståelsen forholder seg på to områder i sjelen. For det første, i den indre delen av sjelen sammenføres det menneskelige og det guddommelige i en indre trinitarisk aktivitet av gjensidig kjærlighet mellom Faderen og Sønnen, gjennom forholdet mellom sjelen og Kristus i det åndelige ekteskapet. Sjelen blir her sugd inn i Sønnens skjønnhet. Dette skjer ikke gjennom at den skader sin menneskelighet, men ved at sjelen blir perfektionert i skjønnheten av Sønnens utveksling med Faderen i Treenigheten. Gjennom den kjærlige handlingen til Den Hellige Ånd som utgår fra Faderen og Sønnen, forstår sjelen seg nå som Kristus lik.²⁵⁸ Det andre punktet tar for seg hvordan det indre åndelige ekteskapet med Kristus overfyller sjelen med kjærlighet ikke bare i den indre viljen, men også i det ytre gjennom å tjene sin elskede gjennom handlinger. Om hvordan evnene i det ytre og indre forholder seg skriver Johannes:

*These faculties were previously fallen and lowly in the misery of their inferior operation and natural ability, for the power to look at God is, for the soul, the power to do works in the grace of God.*²⁵⁹

På samme måte som med Kristus' indre enhet med Faderen, frembringer den indre enheten i sjelen frem ytre dydige handlinger.²⁶⁰ Sansene hos Johannes er ikke å forstå som ubrukelige. For ham dreier det seg om i hvilken rekkefølge sjelen innhenter sin kunnskap og erfaring, og her befinner sansene seg nå i andre rekke. Gjennom at det menneskelige og det guddommelige forenes i Kristus, oppnår mennesket perfektion. Sjelen opparbeider seg en klarhet i de åndelige evnene gjennom det indre trinitariske fellesskapet, som igjen fører til en lyst til å delta i verden, som inkluderer vår sanselige aktivitet. Den første strukturen, som først ble produsert i den rent åndelige delen av sjelen ved omformingsprosessen, knytter seg nå sammen med den kognitive aktiviteten gjennom kroppen og sansene, og begripelige konsepter. Uten å oppløse er

²⁵⁷ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 57 & John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 623-624

²⁵⁸ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 57-58

²⁵⁹ John of the Cross, *The Collected Works of St. John of the Cross*, 601

²⁶⁰ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 58

nå skillet som før var mellom sansene og ånden inkludert i sjelens enhet med Gud, på lik linje som en finner i Treenighetens enhet. Sjelen tar i bruk sansene og sanselige former i mystikken, samtidig som dynamikken og strukturen til denne kunnskapen ikke blir gitt i relasjonen til skapte ting, men i relasjonen til den hellige guddommelige kilden i sjelens sentrum. Howells siterer Iain Matthew for å forklarer vår erfaring av Jesus i Johannes Kristologi. Han viser hvordan erfaringen vi her gjør av Jesus ikke kommer gjennom tanker påført fra utsiden, men som en ren "enhancement of his (our) truest self (*sustancia*)".²⁶¹ Hva Matthew her beskriver som det *ekte jeg* (truest self), er hva sjelen har opparbeidet seg med Kristus når alt kommer til alt, og ikke en kunnskap og erfaring som står i konkurranse med sansene.²⁶²

Å fullt og helt tre inn i det inkarnerte livet er Johannes' siste mål, ikke at sjelen skal oppholde seg i en form for ikke kjødlig himmelsk tilstand. Som vi tidligere har vært inne på, er det først i det neste livet at den fullkomne enheten bryter frem, noe som gjør at mennesket befinner seg mellom sin nåværende tilstand og herliggjørelsen. Enheten sjelen her nå opplever gir den en smak av, og lengsel etter himmelen. Gud har styrket menneskets sanselige side, slik at den er i stand til å tre inn i fullbyrdelsen av enheten og stå til tjeneste i verden. I den inkarnerte og oppstandne Kristus ser Johannes sjelens mulighet i den menneskelige kroppen, der den står som det perfekte uttrykket for en rensset ånd.²⁶³

Samtidig som Johannes fremholder skillet mellom de to epistemologiske modellene skjer det noe når sjelen fordyper seg i Gud. I sjelens sentrum kulmineres de to systemene til kunnskap som vi delte opp i sanselig og åndelig erfaring, og danner en ny personlighet i sjelen. På linje med Augustin hevder Johannes at det allerede før sjelen gjennomgår den mystiske omforming, finnes en relasjon med Gud innerst i sjelen som former dens personlighet. Skillet mellom denne relasjonen og enheten er at sjelen gjennom den førstnevnte innhenter sin kunnskap om Gud gjennom det skapte, mens den gjennom enheten i sjelens sentrum erfarer Gud a priori, før det skapte.²⁶⁴ Sjelen lever nå ut fra et annet sentrum. Den er ikke lenger sentrert rundt seg selv, men rundt Gud.

²⁶¹ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 58

²⁶² Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 58-59

²⁶³ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 59

²⁶⁴ Howells, *John of the Cross and Teresa of Avila*, 59

Kapittel 7

Oppsummering

I denne oppgaven har jeg undersøkt Johannes av korsets' lære om sjelens vandring til forening med Gud. Johannes ble født i 1542, i en liten by plassert mellom Avila og Salamanca i Spania, og regnes i dag som en av kirkens store mystikere. Han vokste opp under fattige kår, samtidig som landet opplevde sin gullalder. I en alder av 21 år avga han sitt munkeløfte, og fikk i løpet av sine første år som novise innen karmelittordenen innblikk i ordenens spiritualitet og historie. Som student ved karmelittfakultetet av San Andrés i Salamanca, stiftet han også nærmere bekjentskap med den kristne mystikken. I sin levetid knyttet Johannes bånd med en annen av samtidens store mystikere, Teresa av Avila. De to står som frontfigurene for reformasjonen innad i karmelittordenen. Reformasjonen var preget av et ønske om å vende tilbake til ordenens utgangspunkt og enkelhet. Dette førte til en todeling av ordenen: de skodde og de skoløse karmelittene. Johannes og Teresa tilhørte den sistnevnte gruppen. Som et resultat av konflikten innad i ordenen ble Johannes desember 1577 arrestert av noen brødre som tilhørte grenen av de skodde karmelittene, og plassert i et trangt og mørkt rom, som opprinnelig ble brukt som gjestetoalett. Her ble han i ca. ni måneder til han klarte å rømme. Tiden i fangenskap beskriver han som da han ble svelget av hvalen, med linjer tilbake til Jonas' opplevelse. For Johannes var derfor også mørket et fysisk sted. Her kjempet han med angstfulle tanker rundt egen frelse, og fryktet for å dø. Denne kampen omtaler han i verkene *Ascent of Mount Carmel* og *The Dark Night of the Soul*. Det er i disse verkene Johannes gir de mest utfyllende behandlingene av temaet sjelens mørke natt.

Metaforen om en mørk natt bygger med stor sannsynlighet på de erfaringer han gjorde seg som forlatt i mørket. Ikke bare svekker mørket evnen til å se klart. Når lyset slipper til, blendes øynene først av det sterke lyset, slik at det først føles ubehagelig. Når øynene venner seg til lyset, oppleves det hele annerledes, lyset har blitt en glede. Sjelen blir i løpet av natten rensket slik at den kan bli ett med Gud.

Gjennom å bli fratatt alt han før hadde hatt tilgang til, og å bli plassert i et mørke gjorde Johannes seg noen dype erfaringer. Håpet ble lyset som ledet ham gjennom natten. Knyttet til det eneste de ikke kunne ta fra ham, gjorde Johannes seg i mørket en erfaring av å være knytte til håpet, og ikke omstendighetene, selv når håpet

til tider syntes fraværende.

Johannes deler sjelen inn i en ytre og en indre del. Innerst i den indre delen finner man sjelens sentrum. Den ytre delen består blant annet av de kroppslige sansene hørsel, smak, lukt, syn, og berøring. De kroppslige følelsene glede, håp, frykt og sorg tilhører også denne delen av sjelen. Kjærligheten, og de dypere følelsene trygghet, mening, fellesskap og fred, stammer fra den indre delen. I sjelens sentrum finnes sjelens guddommelighet.

Sjelen oppholder seg aldri statisk, den er dynamisk. Det vil si at den alltid beveger seg i en retning, enten mot det skapte, eller mot Skaperen. Gjennom å knytte seg til det skapte bygges det i sjelen opp blokader mot Guds innvirkning. Sjelen må derfor aktivt jobbe med å bryte ned disse blokadene, for å oppnå en tilstand av tomhet eller ingenting (NADA), slik at Gud kan fylle rommet med altet (TODO), som er Gud selv.

Når Johannes opererer med et klart skille mellom det skapte og Skaperen er det ikke å forstå i en gnostisk retning. For Johannes dreier det seg om at de begge skal få sin rette plass. Det skapte er i utgangspunktet noe vakkert, men om det dyrkes fremfor Skaperen blir det stygt. Det er med andre ord intensjonen bak ens ønsker Johannes taler om, ikke det skapte i seg selv.

Løsrivelsen fra det skapte finner sted innenfor rammen av den første etappen av natten, beskrevet som sansenes aktive natt. Natten som følger omtales som sansenes passive natt. Erfaringene gjort gjennom sansene, skaper nå ikke lenger samme glede. Sjelen renses og forberedes til å trø inn på troens vei, som er åndens aktive natt. Her nærmer sjelen seg Gud gjennom den mørke kontemplasjonen. Det skjer gjennom å forlate det synlige og kjente, og å trø inn i det usynlige og ukjente. Dette omtaler Johannes som troens vei. For Johannes er troen veien som fører frem til Gud, men siden den befinner seg innenfor hva en ikke kan se, oppleves den til tider som et mørke. Han betegner veien som troens hemmelige stige. For å nå neste trinn, må det forrige legges bak. Vandringen på stigen har et tosidig forhold, der sjelen samtidig som den beveges oppover og nærmere inn i gudsfellesskapet, beveges nedover i ydmykhet.

Den siste etappen beskrives som åndens passive natt. Det er den mørkeste natten av dem alle. Gud føles nå som totalt fjern. Johannes bruker tre bilder på å beskrive denne delen av natten: tørke, tomhet, og mørke. I sansenes natt renses sjelen fra de tilknytningene den hadde gjort seg gjennom sansene. Målet med åndens natt er

at mennesket skal bli guddommeliggjort. Sjelen er blitt en slagmark mellom menneskets egosentriskhet og Guds hellighet. Desto mer Guds lys fyller sjelen, desto sterkere oppleves kampen mellom de to motsetningene. Noe som igjen fører til at sjelen mister håpet av syne, og kun ser sin elendighet. Smerten sjelen opplever er følelsen av Guds fravær. Et viktig poeng hos Johannes er at det i sannhet ikke dreier seg om et fravær, men et nærvær så sterkt at sjelen ikke kan bære det. Sjelen forberedes til å møte Gud.

Enhver som beveger seg inn på den mystiske veien for å oppnå enhet med Gud, møter ulike fristelser i form av de laster som er omtalt som dødssyndene. Ydmykheten er blant de dyder Johannes vektlegger for å nå frem til enheten med Gud. Dens motpol, stoltheten, er en av de lastene som må brytes ned for at sjelen skal kunne gjøre fremgang på den åndelige veien. Johannes oppfordrer en derfor til å imitere Jesus i sin ferd, og på den måten lære seg ydmykhetens vei.

Gjennom sin lære forsøkte Johannes, uten å tegne kartet, å navigere sjeler til å nå sitt mål, enhet med Skaperen. Han viste hvordan sjelen og Gud forholder seg aktivt og passivt overfor hverandre i vandringen mot enhet. Selv knyttet Johannes sin lære om natten nært opp til Jesus, der han i ydmykhet gav avkall på sitt eget for å la seg dø, og deretter gjenoppstå etter tre dager. Natten er vandringen der sjelen dør fra seg selv, og det gamle mennesket som Paulus taler om, for så å gjenoppstå med Kristus som en ny skapning. Johannes tilbyr ingen enkel teologi eller teori, men ønsker å veilede sjelen inn til en vandring med Gud, der Gud blir veiviseren gjennom natten, og ikke ferdigformulerte teorier.

Mer enn mange andre viser Johannes til de farer som er knyttet til den åndelige søken. Gjennom å knytte seg til objekter og oppleveser, kan sjelen som søker Gud, knytte seg til gavene i stedet for Giveren, og havne på avveie. Den søkende skulle ikke kaste seg på en hver ny lære, bare fordi den opplevdes attraktiv, men holde seg til korsets vei, og kirkens lære.

Som et rammeverk for natten hentet Johannes inspirasjon fra Tobits bok, og delte natten inn i tre stadier som til sammen utgjør en større helhet:

(1) Utgangspunktet, sjelens løsrivelse fra det skapte. (2) Veien, sjelen vandrer på troens vei. (3) Målet, enheten med Gud. Sjelen blir i løpet av natten gjort i stand til å forenes med brudgommen i kjærlighet.

Johannes' lære bygger på erfaring fra hans eget liv, samt som skriftefar og åndelige veileder. Når sjelen når sitt mål som er foreningen med Gud, starter den å

leve ut fra et annet sentrum. Der den før skaffet seg kunnskap om Gud gjennom det skapte, innhenter den nå kunnskap om det skapte gjennom sin relasjon i Gud.

Kilder

Primær litteratur:

- John of the Cross. *The Ascent of Mount Carmel* i *The Collected Works of St. John of the Cross*. Tr. Kavanaugh, Kieran & Rodriguez, Otilio, 101-349. Washington D.C.: ICS Publications, 1991.
- Johannes av Korset. *Ascent of Mount Carmel*. Ed. & modernized by Carrigan, Henry L. Brewster. Massachusetts: Paraclete Press, 2002.
- John of the Cross. *The Dark Night of the Soul* i *The Collected Works of St. John of the Cross*. Tr. Kavanaugh, Kieran & Rodriguez, Otilio, 353-457. Washington D.C.: ICS Publications, 1991.
- John of the Cross. *The Letters* i *The Collected Works of St. John of the Cross*. Tr. Kavanaugh, Kieran & Rodriguez, Otilio, 735-764 Washington D.C.: ICS Publications, 1991.
- John of the Cross. *The Living Flame of Love* i *The Collected Works of St. John of the Cross*. Tr. Kavanaugh, Kieran & Rodriguez, Otilio, 633-715 Washington D.C.: ICS Publications, 1991.
- Johannes av Korset. *Åndelig sang*, oversatt av Wiik, Frøydis og red. Karmelittnonnene i Tromsø og Karmelittene i Norraby. Tromsø og Bergen: Efrem Forlag, 2008

Sekundær litteratur:

- Berdal, Olaug. "Efterord: Spania på Teresas tid" I *St. Teresa av Avila. Boken om mitt liv*, red. Olaug Bedal. 358-382. Aschehoug, 2003.
- Brennan, Gerald. *St. John of the Cross: His Life and Poetry*. London & New York: Cambridge University Press, 1973.
- Bradley, James E. & Muller, Richard A.. *Church History: An Introduction to Research, Reference Works and Methods*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1995.
- De Nicolás, Antonio T.. *St. John of the Cross: Alchemist of the soul*. Boston: Weiser Books, 1996.
- Egido, Teófanos. "Time, Space, Persons." I *The Life, Times, and Teaching of St. John of the Cross: God Speaks in the Night*, ed. Silvano Giordano og tr. Kieran Kavanaugh, 54-56. Washington DC: ICS Publications, 2000.
- Evagrius Ponticus. *Praktikos: Chapters on Prayer*. Roscera, Ireland: Cistercian Publications, Inc., 1972.

- Ferguson, Everett. *Encyclopedia of Early Christianity*. New York & London: Garland Publishing, Inc., 1998.
- Giordano, Silvano. "The Carmelite Order: A Brief History, From 1200 To 1562." I *The Life, Times, and Teaching of St. John of the Cross: God Speaks in the Night*, ed. Silvano Giordano og tr. Kieran Kavanaugh, 57-60. Washington DC: ICS Publications, 2000
- Halldorf, Peter. *21 Kirkefedre: Historien om hvordan kristendommen ble utformet*. Oslo: Luther Forlag, 2001.
- Hamilton, Alastair. *Heresy and Mysticism in Sixteenth- Century Spain: The Alumbrados*. Toronto & Buffalo: University of Toronto Press, 1992.
- Hardy Richard P.. *John of the Cross: Man and Mystic*. Boston: Pauline Books & Media, 2004.
- Henriksen, Jan-Olav. *Tegn, Tekst og Tolk: Teologisk hermeneutikk i fortid og nåtid*. Oslo: Universitetsforlaget AS, 1994.
- Herrera, R.A.. *Silent Music: The Life, Work and Thought of St. John of the Cross*. Grand Rapids, Michigan & Cambridge, U.K.: William B. Eerdmans Publishing Company, 2004.
- Howells, Edward. *John of the Cross and Teresa of Avila: Mystical Knowing and Selfhood*. New York: The Crossroad Publishing Company, 2002.
- Larkin, Ernest E.. "General Introduction." I *John of the Cross: Selected Writings*, ed. Kieran Kavanaugh, 7-39. New Jersey: Paulist Press, 1987.
- Kavanaugh, Kieran. *John of the Cross: Doctor of light and love*. New York: The Crossroad Publishing Company, 1999.
- Mc Daniel, Rhonda L. "Pride Goes Before a Fall: Aldhelm's Practical Application of Gregorian and Cassianic Conceptions of Superbia and the Eight Principal Vices." I *The Seven Deadly Sins: From Communities to Individuals*, ed. Richard Newhauser. Leiden, Boston: BRILL, 2007.
- Matthew, Iain. *Guds innvirkning: Hva finner vi hos Johannes av korset?*. Oslo: St.Olav Forlag, 1997.
- Ojeda, Luis "Spain in the sixteenth century." I *The Life, Times, and Teaching of St. John of the Cross: God Speaks in the Night*, ed. Silvano Giordano og tr. Kieran Kavanaugh, 28. Washington DC: ICS Publications, 2000.
- O'Reilly, Terence. *From Ignatius Loyola to John of the Cross: Spirituality and literature in sixteenth- century Spain*. Aldershot, Hampshire: VARIORUM, 1995.

- Peers, E. Allison. *The Mystics of Spain*. London: George Allen & Unwin LTD, 1951.
- Rubenson, Samuel. *Öknens vishet*. Malmö: Silentium Theologia, 2009.
- Schimmel, Solomon. *The Seven Deadly Sins: Jewish, Christian, and Classical Reflections on Human Psychology*. New York: Oxford University Press.
- Stein, Edith. *Korsvitenskap*. Oslo: Vidarforlaget, 2007.
- Stinissen, Wilfrid. *Natten er mitt lys*. Oslo: St. Olav Forlag, 2001.
- Thompson, Colin. *St. John of the Cross: Songs in the Night*. London: SPCK, re-issued 2008.
- Tollefsen, Torstein, Syse, Henrik & Nicolaisen Rune Fritz. *Tenkere og ideer: Filosofiens historie fra antikken til vår egen tid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS, 2005.
- Tyler, Peter. *St. John of the Cross*. London and New York: Continuum, 2010.
- Velasco, P. Balbino. "The Order of Carmel in Spain." I *The Life, Times, and Teaching of St. John of the Cross: God Speaks in the Night*, ed. Silvano Giordano og tr. Kieran Kavanaugh, 60. Washington DC: ICS Publications, 2000.

Internett

- <http://www.newadvent.org/cathen/15030c.htm>, 24.11.2010.
- <http://www.newadvent.org/cathen/15402a.htm>, 24.11.2010.
- <http://www.newadvent.org/cathen/04677a.htm>, 24.11.2010.
- <http://www.newadvent.org/cathen/15401a.htm>, 30.11.2010.

Appendiks

The Dark Night of the Soul

1. One dark night,
Fired with love's urgent longings
-ah, the sheer grace!-
I went out unseen,
My house being now all stilled.

2. In darkness, and secure,
By the secret ladder, disguised
-ah, the sheer grace!-
in darkness and concealment,
my house being now all stilled.

3. On that glad night
in secret, for no one saw me,
nor did I look at anything
with no other light or guide
than the one that burned in my
heart.

4. This guided me
more surely than the light of noon
to where he was awaiting me
-him I knew so well-
there in a place where no one
appeared.

5. O guiding night!
O night more lovely than the dawn!
O night that has united
the Lover with his beloved,
transforming the beloved in her
Lover.

6. Upon my flowering breast,
which I kept wholly for him alone,
there he lay sleeping,
and I caressing him
there in a breeze from the fanning
cedars.

7. When the breeze blew from the
turret,
as I parted his hair,
it wounded my neck
with its gentle hand,
suspending all my senses.

8. I abandoned and forgot myself
laying my face on my Beloved;
all things ceased; I went out from
myself,
leaving my cares
forgotten among the lilies.

Johannes av korset 1542-1591